Dr. Győri Péter:

100 éves a Népszálló –

A budapesti lakás- és hajléktalanpolitika kezdetei

2010 BMSZKI

Gyors urbanizáció – megkésett lakásépítés

1867 Kiegyezés
1873 Pest-Buda-Óbuda egyesítése

25 év alatt a város népessége **440 ezer** fővel növekszik, miközben a szobák száma csak **190 ezerrel** gyarapodik

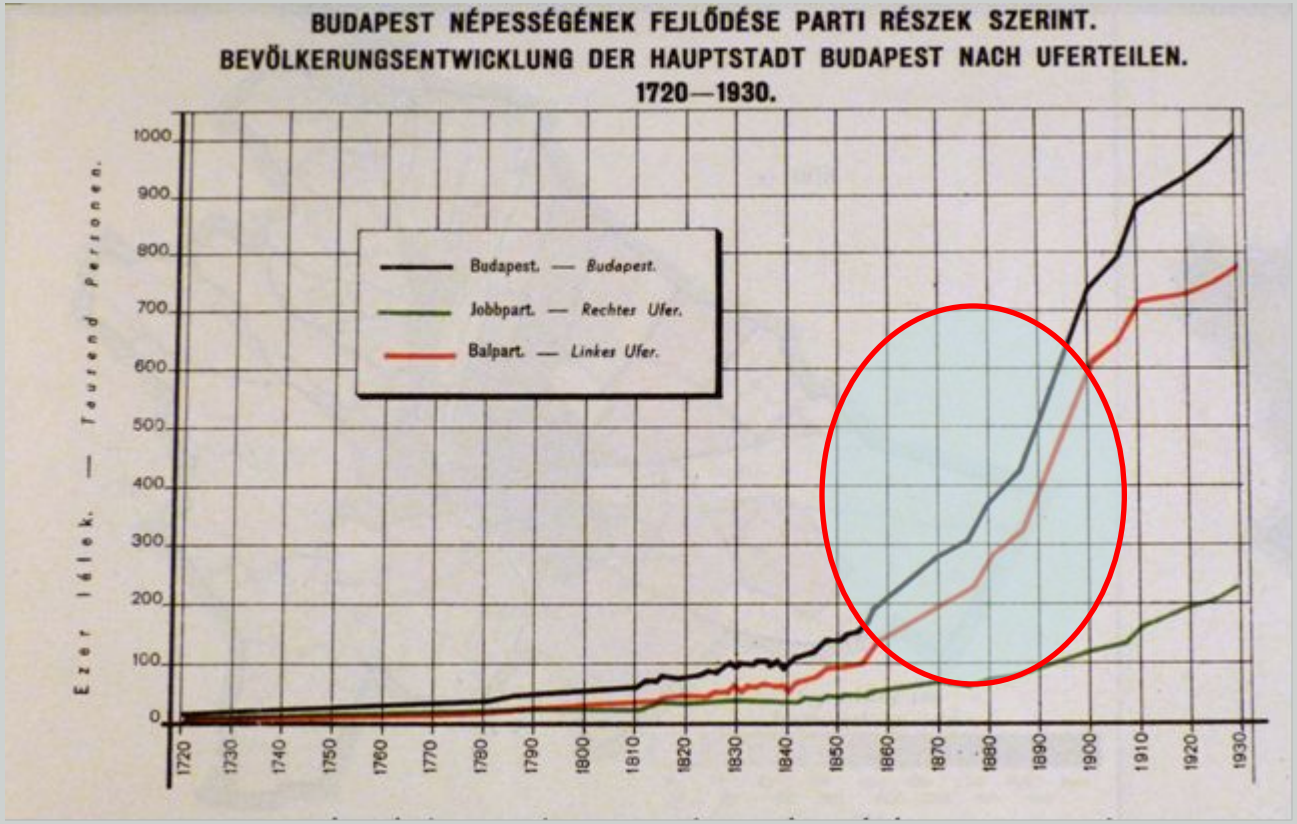
	A szobák számának nettó szaporulata (új - lebontott)	A népesség nettó szaporulata	A népesség szaporulat/szobas zaporulat hányadosa
1874 - 1880	10 ezer	74 ezer	7,4
1881 - 1890	48 ezer	136 ezer	2,8
1891 - 1900	130 ezer	227 ezer	1,7

A lakásépítés boomja látványos, ennek ellenére nő a zsúfoltság, a lakásnyomor.

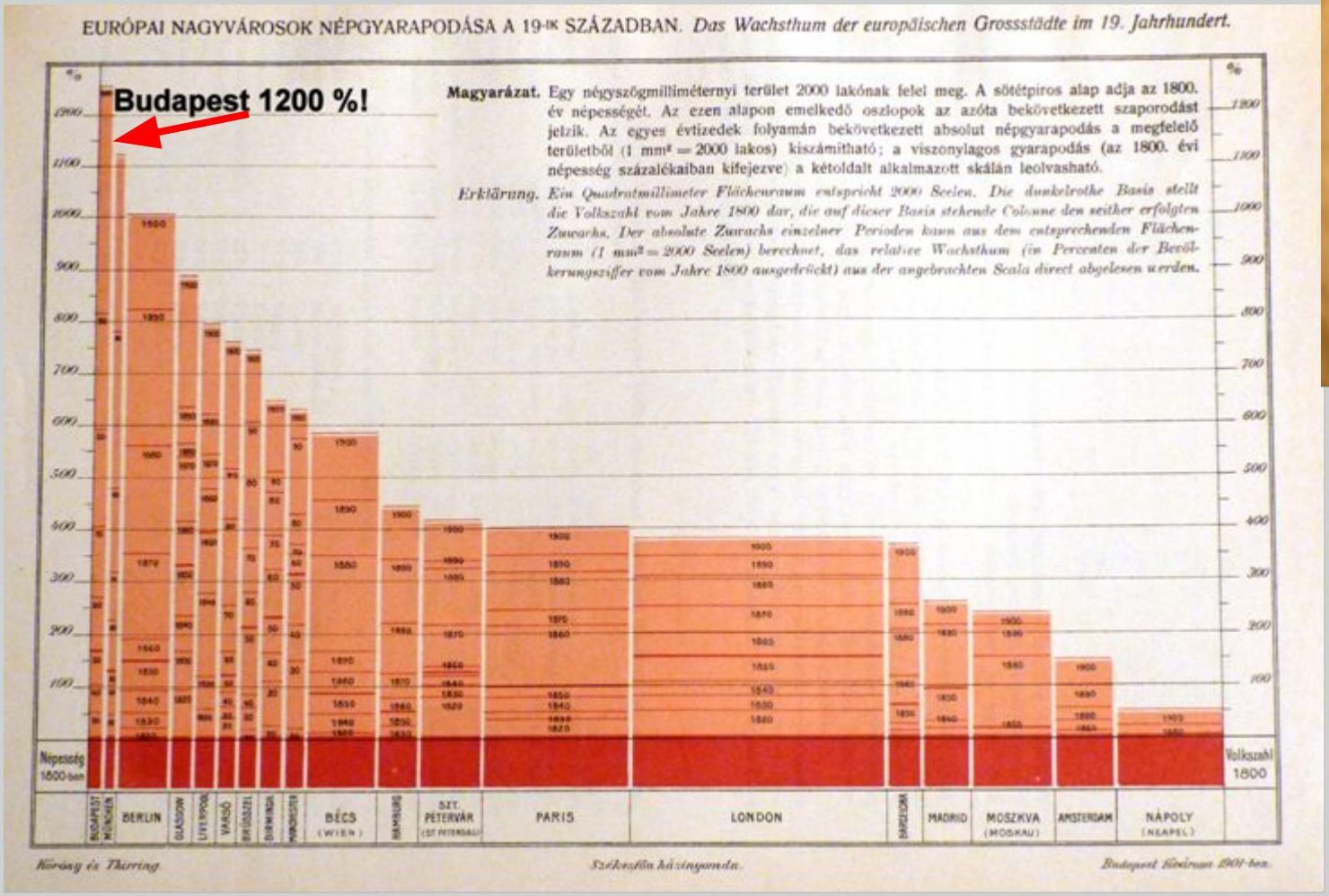
Hatósági, közhatalmi **lakáspolitika, lakásügy még nincs**, de a **lakáskérdés** már ott szerepel a gyakori politikai és publicisztikai témák között.

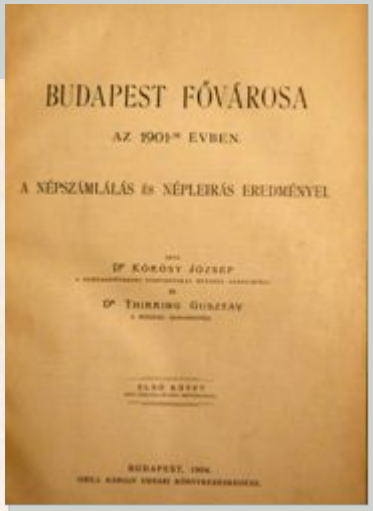

Soha nem látott városba áramlás

Európa nagyvárosai közül Budapest népessége nő a legnagyobb arányban

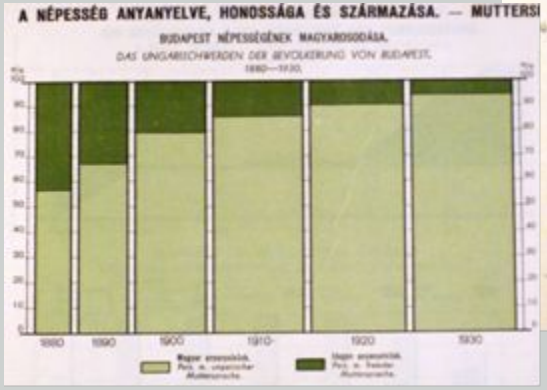

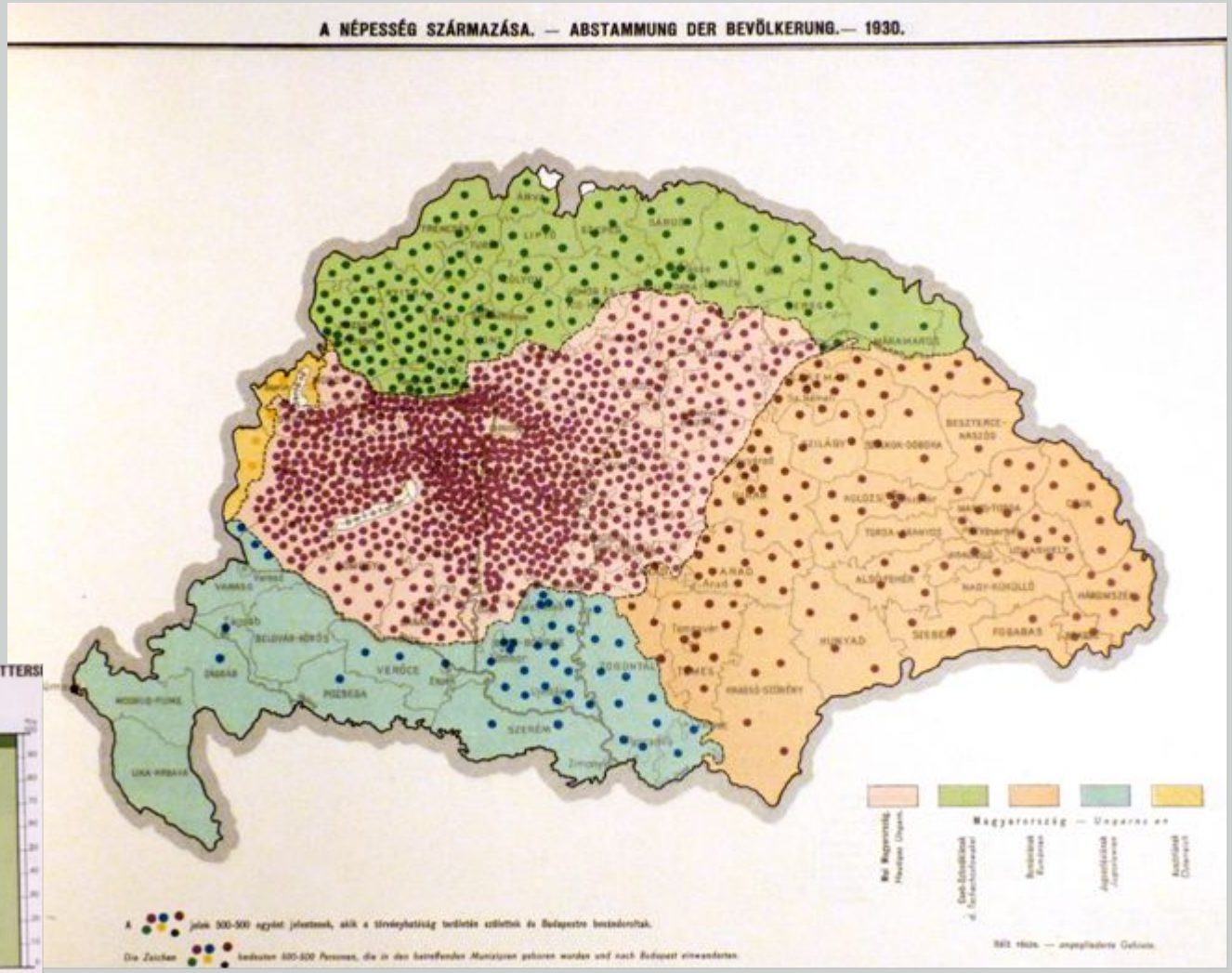
100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

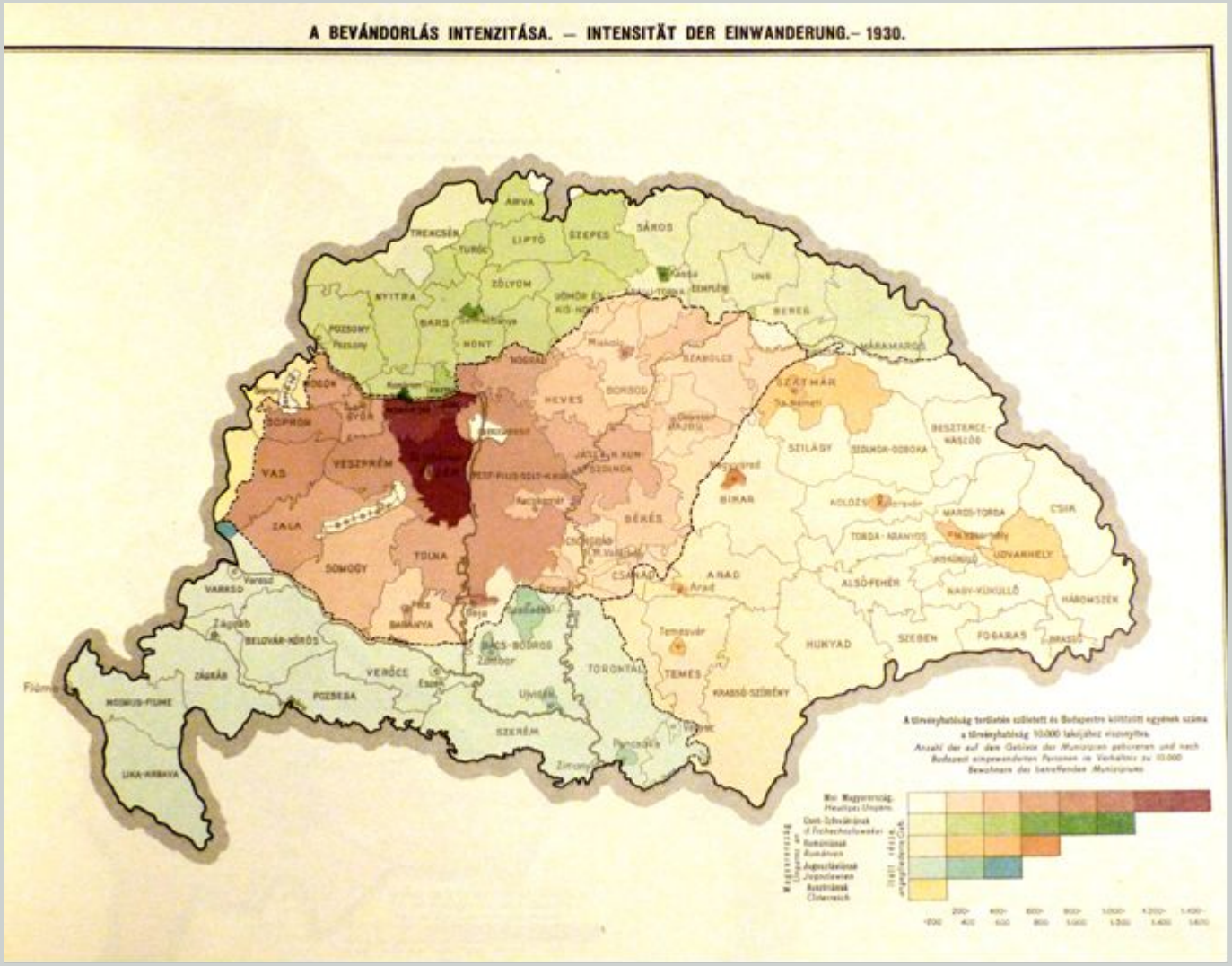
1880-ban a város népességének még **45 %-a** nem magyar anyanyelvű

Az új beköltözők döntő többsége magyar

Elsősorban az urbánus területekről jönnek a nagyvárosba

BUDAPEST FŐVÁROSA

AZ 1901-IK ÉVBEN.

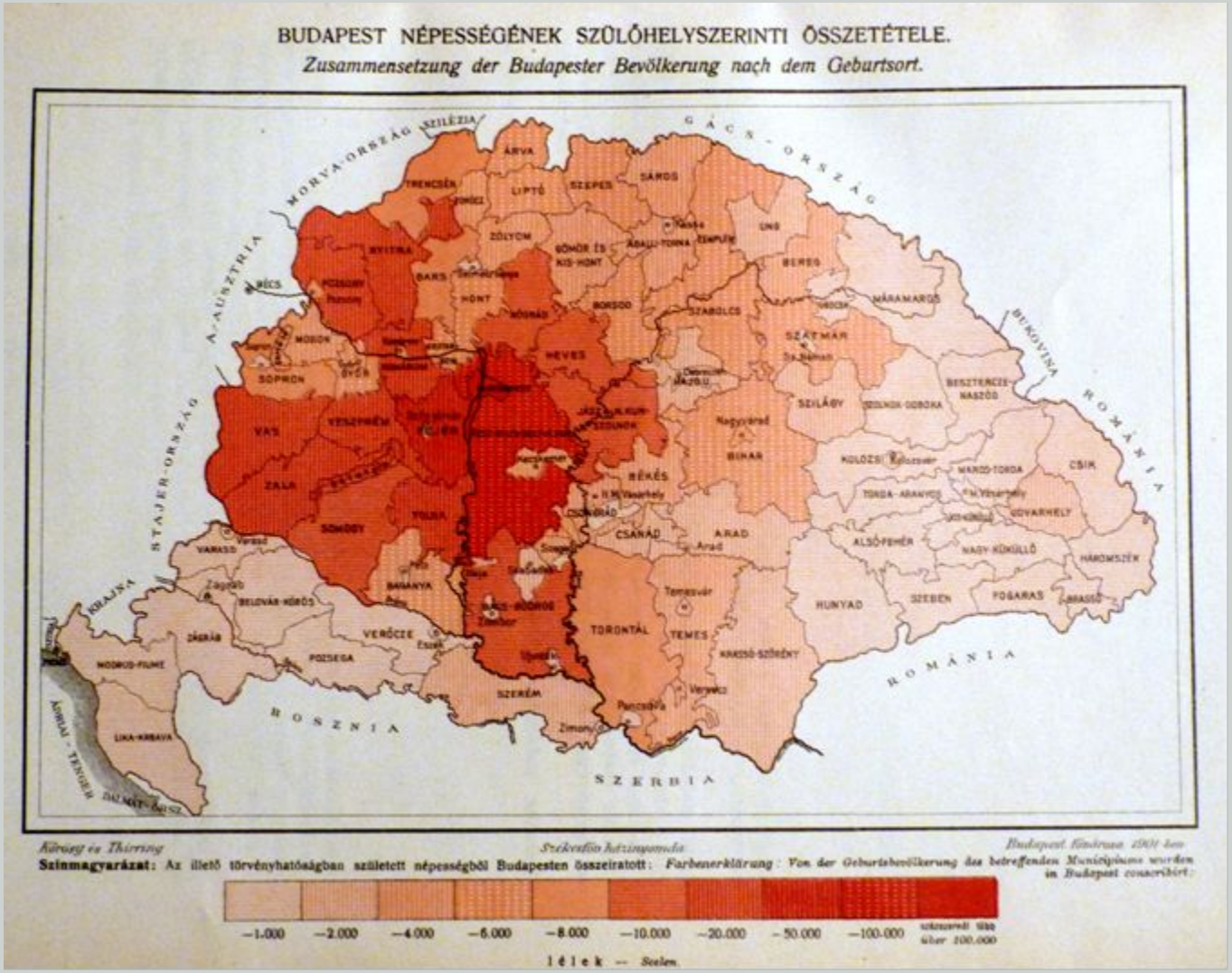
A NÉPSZÁMLÁLÁS ÉS NÉPLEÍRÁS EREDMÉNYEI

Dr. KÖRÖSY JÓZSEF

és

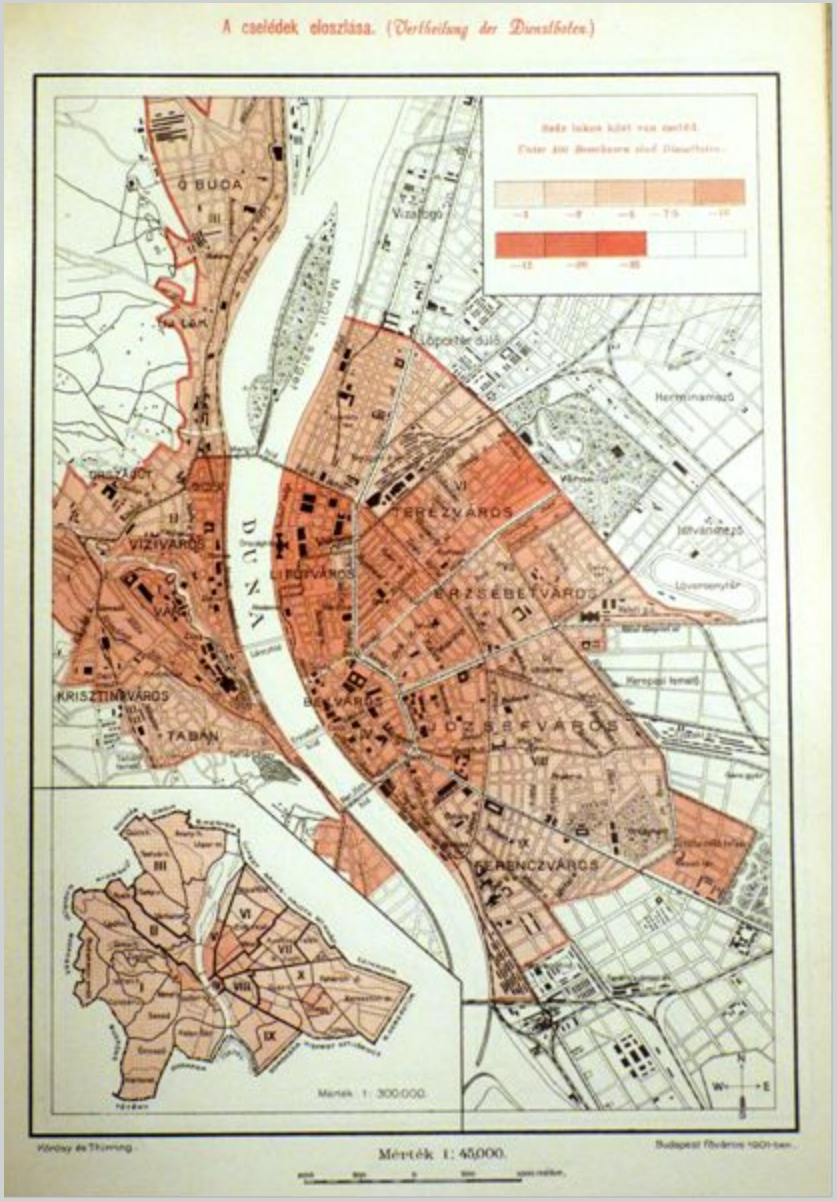
Dr. THIRRING GUSZTÁV

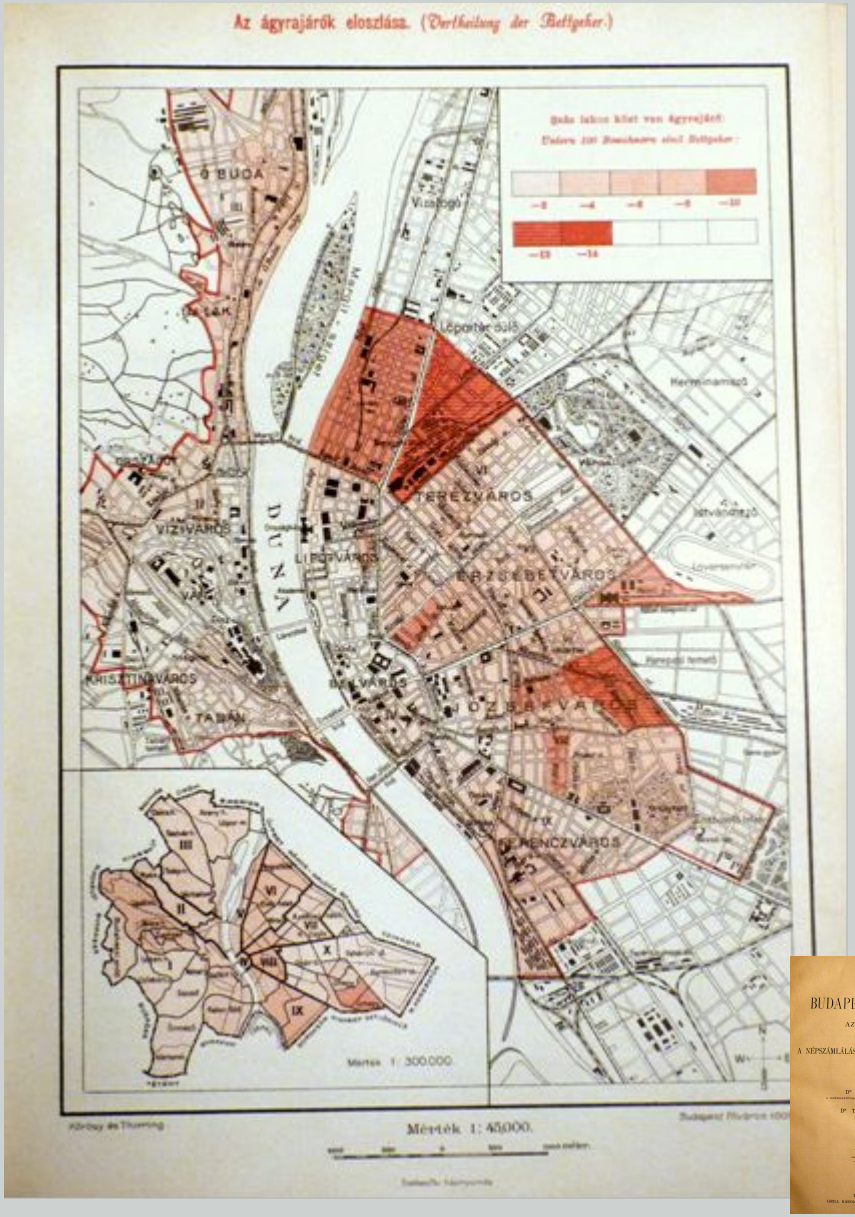
BUDAPEST, 1904.

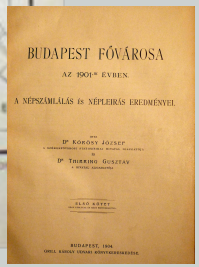

Elsősorban az urbánus területekről jönnek a nagyvárosba

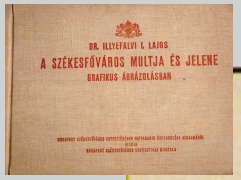
100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

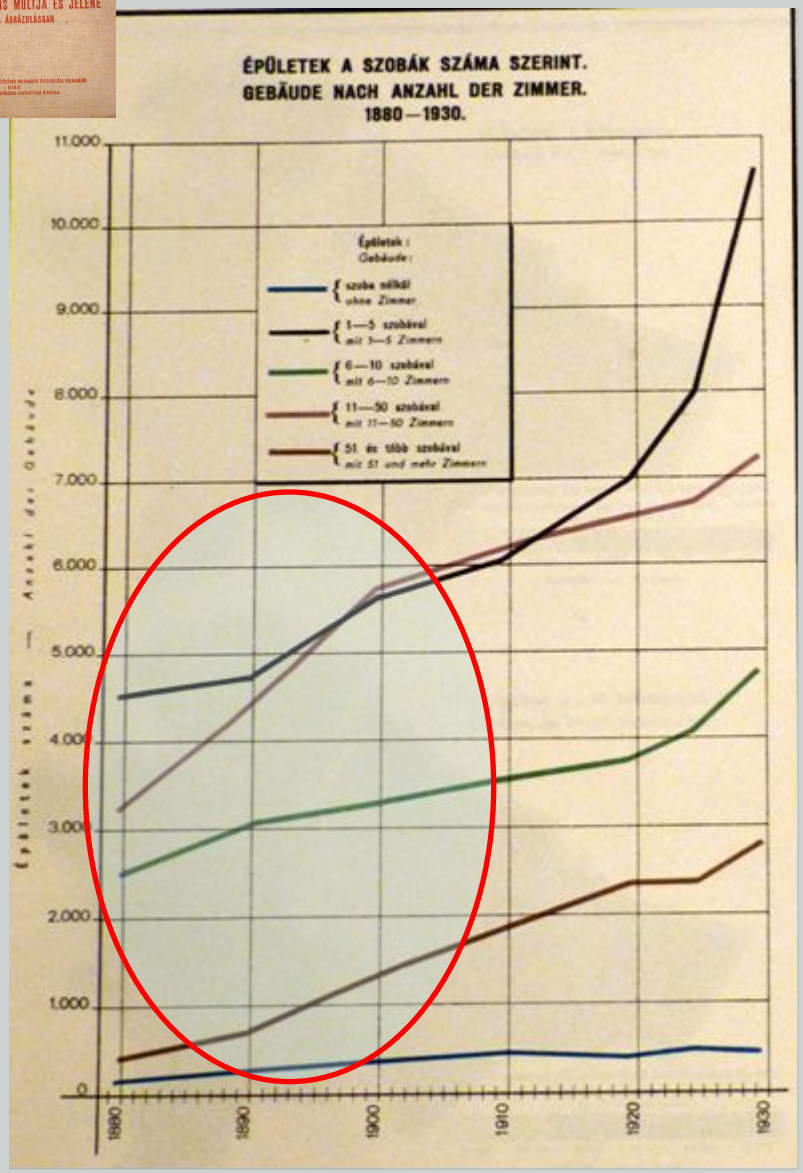

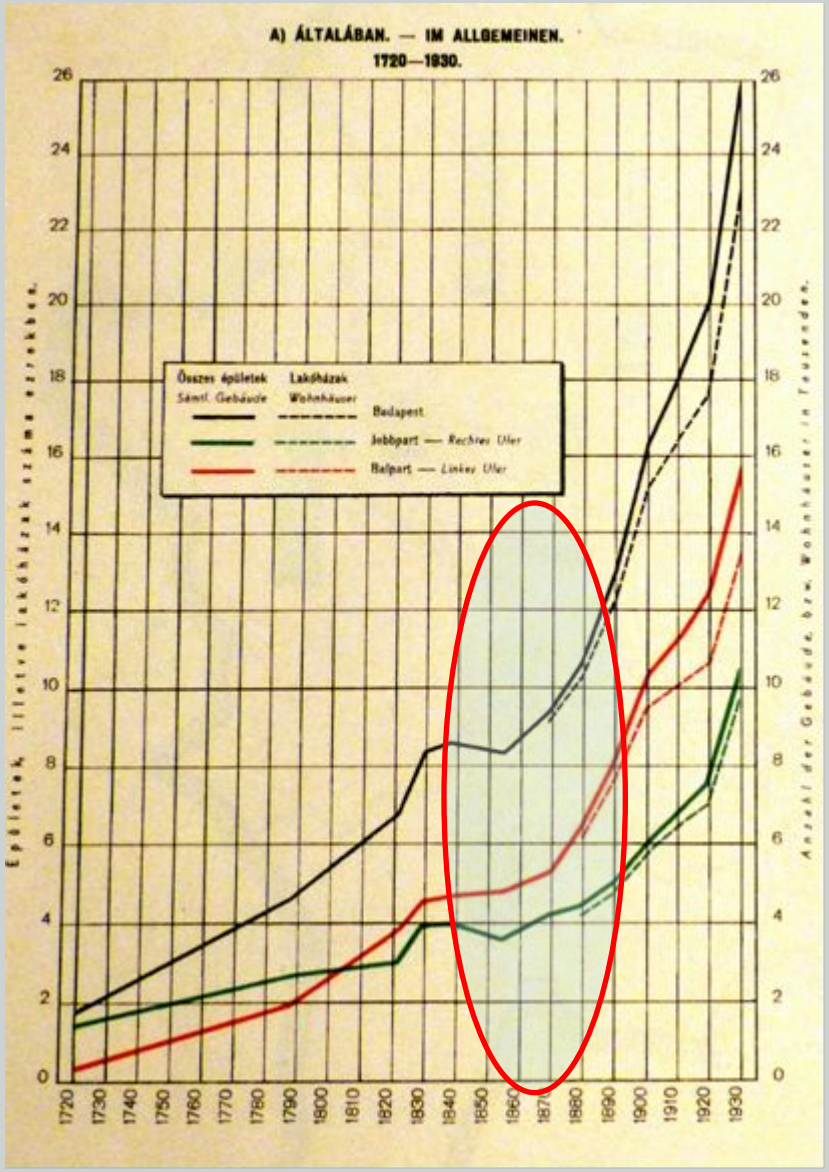

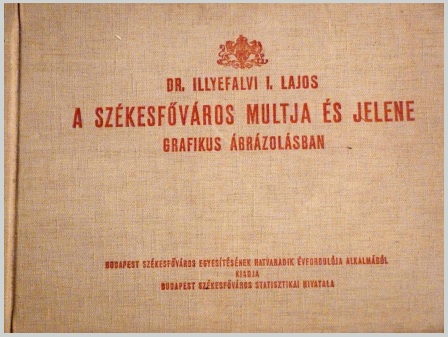

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

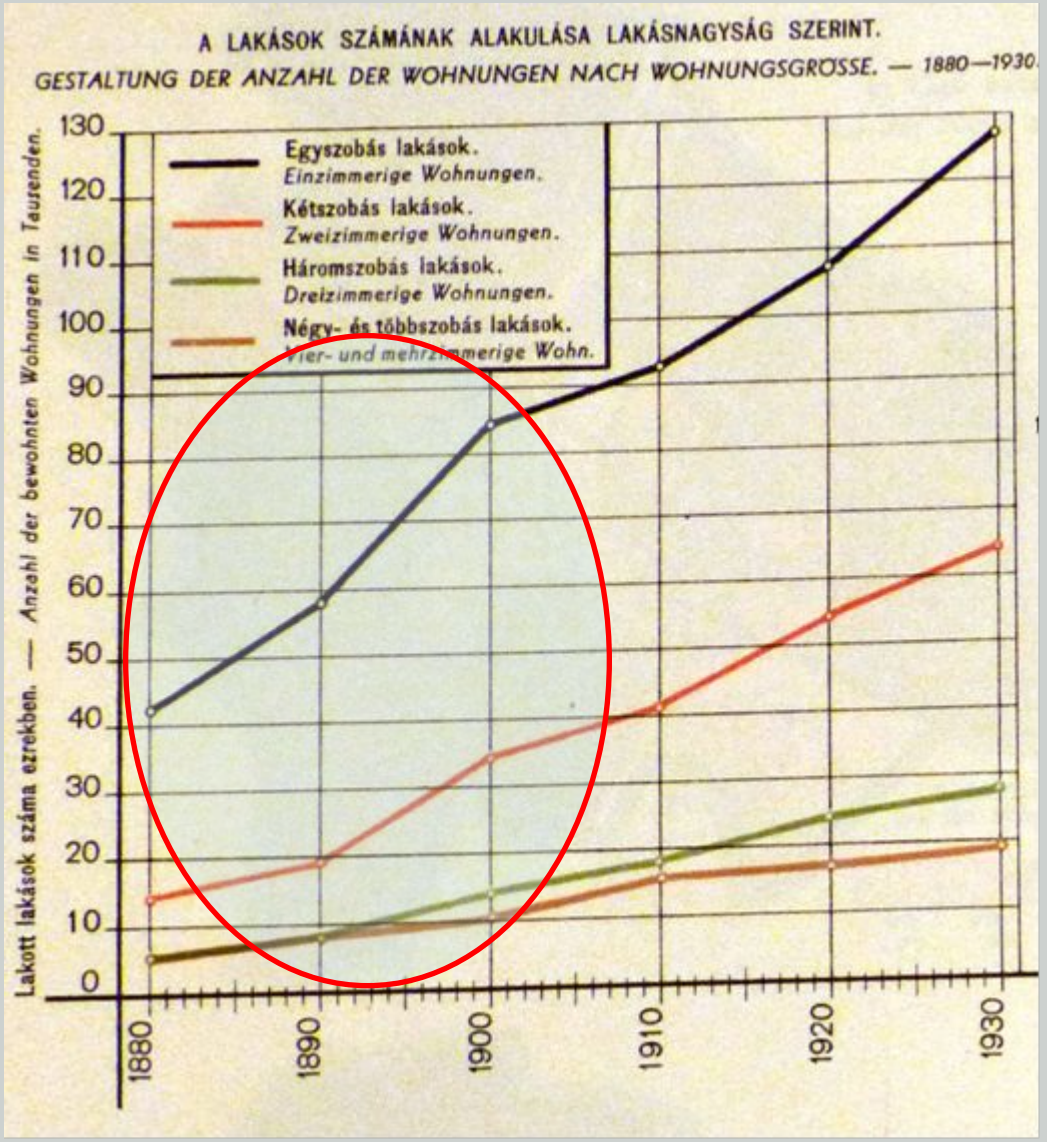

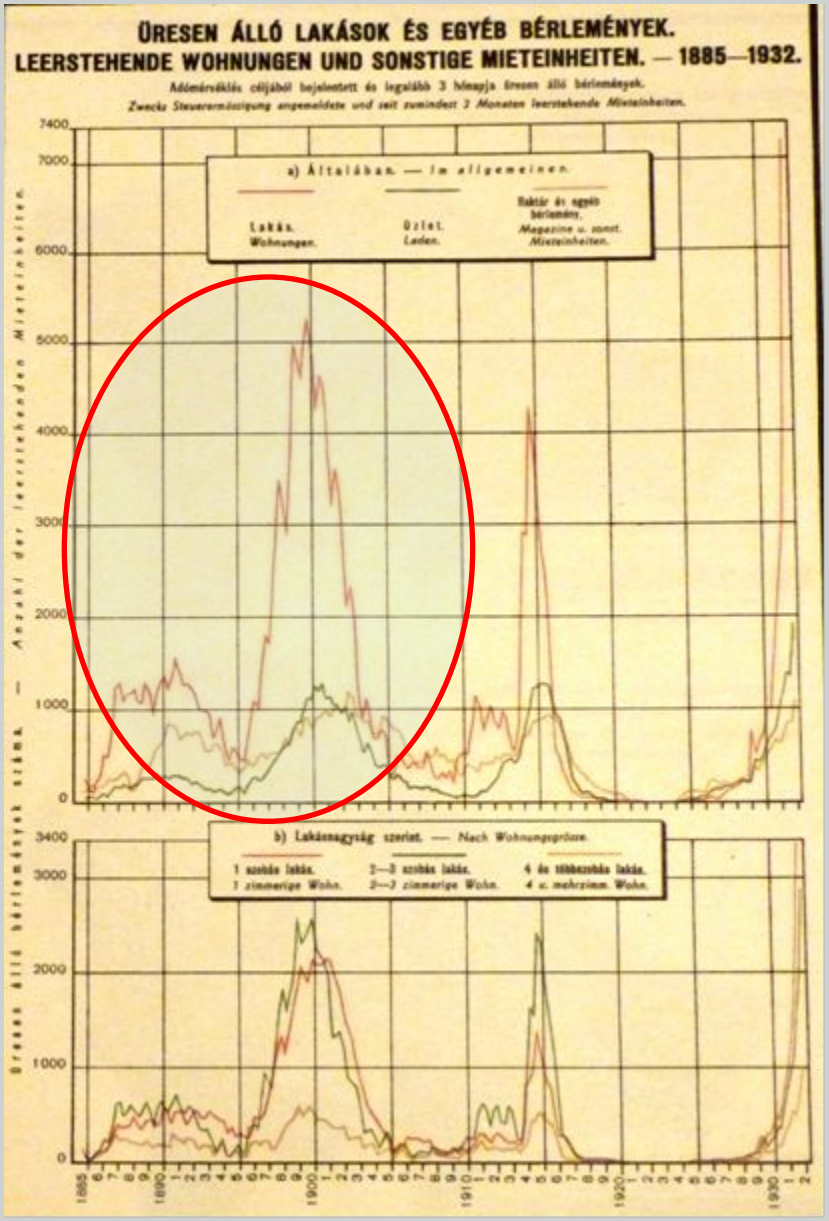

Az egyszobás, olcsóbb lakások száma ugyan megduplázódik, azonban így sem tart lépést az igényekkel

Az ideiglenesen üresen álló lakások száma csak a századfordulóhoz közeledve nő meg, a gazdasági válság következtében

A lakáskérdés, mint közegészségügyi, járványügyi probléma

Túlzsúfolt lakások + hiányos csatornázás, vízvezetékek
+ intenzív bel- és külföldi forgalom ⟶ kolera járványok

- Ψ (1831 pesti kolera lázadás)
- Ψ 1872/73 kolera járvány
- Ψ 1893 kolera járvány

Járványügyi intézkedések:

- Ψ járványügyi bizottság kiküldése
- Ψ hatósági kényszer-kilakoltatások a lakásokból
- Ψ elkülönített barakkok építése, létesítése

Járványügyi bizottság előterjesztése:

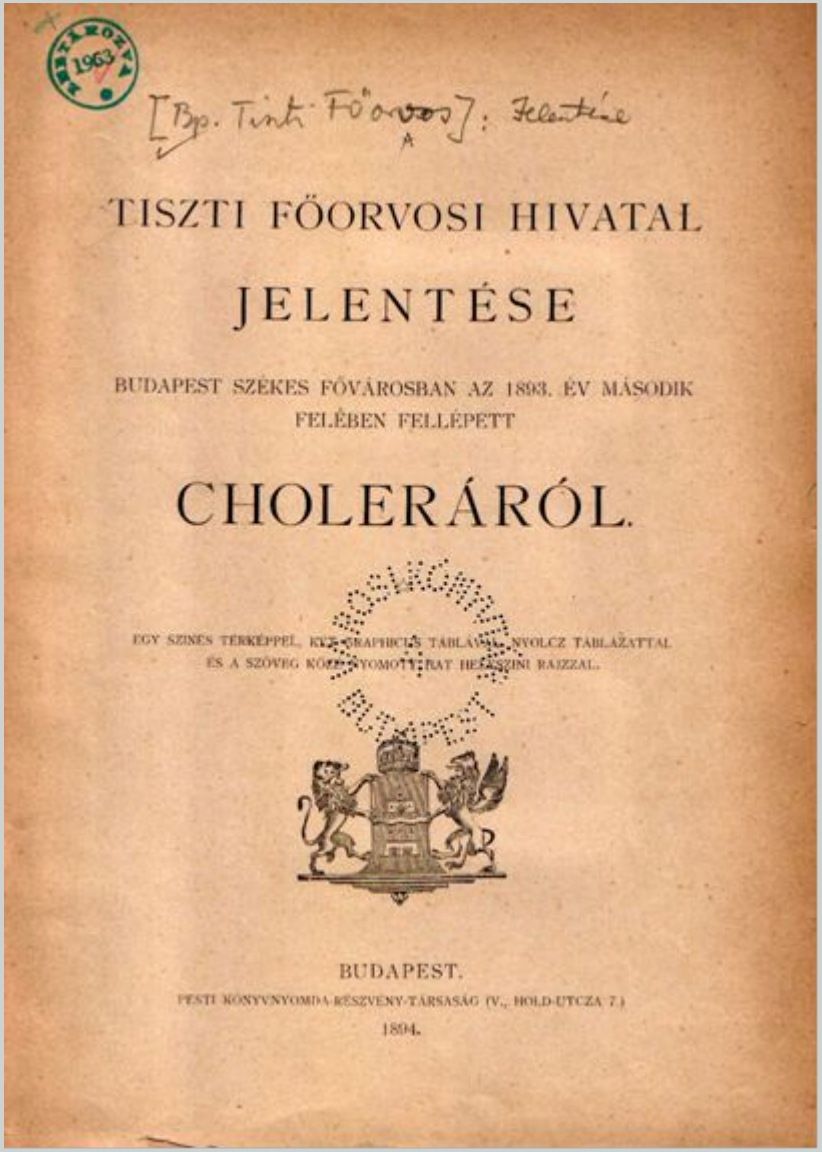
„Ebben rámutatott a bizottság a főváros területén lévő tömeglakásokra, azokra a tömegekre, akik emberhez nem méltó, s a legelemibb egészségügyi követelményeket is nélkülöző helyeken húzódnak meg és ***javasolja a túlzsúfoltság hatósági beavatkozás útján való megszüntetését***.

A túlzsúfolt és a járvány miatt közveszélyt jelentő lakásokból ***kihelyezettek részére szükséglakások***, egész könnyű szerkezetű, gyorsan, s csekély költséggel felépíthető ***fabarakkok*** sürgős építését kérték."

Vita a barakklakásokról:

Befolyásos gyártulajdonosok egy csoportja közös proklamációt intéz a város közgyűléséhez 1872-ben a **„fabarakkok haladéktalan felállítása” érdekében**.

Álláspontjuk szerint, ha a hatóságok a zsúfolt lakásokat - közegészségügyi eljárásként - kiürítik, anélkül, hogy „a tömegeknek jól felépített és megfelelő gondozás alatt tartott barakklakásokba” való elhelyezéséről gondoskodna, akkor a szegények **„a világ négy tája felé mennek szét és mi, kik napszámosok nélkül meg nem élhetünk, kénytelenek leszünk vagy üzleteinkkel egészen felhagyni vagy azokat aránytalanul leszállítani, s a jelenleg foglalkoztatott népességet koldusbotra juttatni.”**

Marad a túlzsúfoltság, tömegszállások, pincelakások, fészerek és régi-új barakkok

A közgyűlés határozata 1872. decemberében a barakklakások kérdésében1:

„… azon meggyőződéshez jutott a közgyűlés, hogy a kolerajárvány ügyében működő bizottság azon javaslata, miszerint a munkásnép **az általa lakott fészerekből és egészségtelen lakásokból kiköltöztessék** és faalkatú, ideiglenes lakházakban elhelyeztessék, **célhoz nem vezetne**, mert egyrészt … a tapasztalt bajok … a munkásosztály azon sajátságos szokásában keresendő, melyszerint az ily szabályellenes épületekben előszeretettel olcsó éjjeli lakást keres, másrészt … a kb. 3o.ooo-re tehető munkásegyének számára, kikről gondoskodni kellene, … az ily lakházak emelése - eltekintve a **rendelkezésre nem álló nagy költségektől** - az előrehaladott **téli idényben** sikerrel már ki sem vihető lenne.(...)
… azon fő ok tekintetbe veendő, hogy a … ideiglenes faalkatú lakházak emelése … épen egészségügyi szempontból **az ellenkező eredményt szűlné** s … az ***ott összegyülendő gyülevésznép által*** közrendőri szempontból felügyelet alatt alig tartható s külön rendőri osztály szervezését igénylő **veszélyessége miatt tűrhető nem lenne**.(...)

A közgyűlés határozata 1872. decemberében a barakklakások kérdésében2:

A közgyűlés a járványügyi bizottság javaslatát **elejti**, de
a középitési bizottság javaslatát **elfogadja,** mely szerint :

Ψ a fennálló szabályellenes lakások, nevezetesen ***fészerek, kunyhók, pincék és egyéb ideiglenes tanyák, egészségtelen és lakókkal túltömött helyiségek*** **kiürittessenek**, illetőleg lebontassanak

Ψ a foglalkozás nélkül itt tartózkodó egyének **eltoloncoltassanak**

de az e határozat **végrehajtására** nézve, **tekintettel a téli, zordon időre s a Pesten tapasztalt munkáshiányra** azt rendeli, hogy ezen intézkedések **óvatosan** - a munkásosztály megkimélése **s csak a szükség által parancsolt kiterjedésben** is megkívánható szigorú ellenőrzés mellett - a rendőrség által foganatosittassanak.”

A lakhatási viszonyok, mint rendészeti probléma

Ψ A városépítő, városban dolgozó „szabad munkaerő” tömeges megjelenése

Ψ Munkához, lakhatáshoz nem jutó napszámosok, csavargók, koldusok, prostituáltak (ismételt) megjelenése

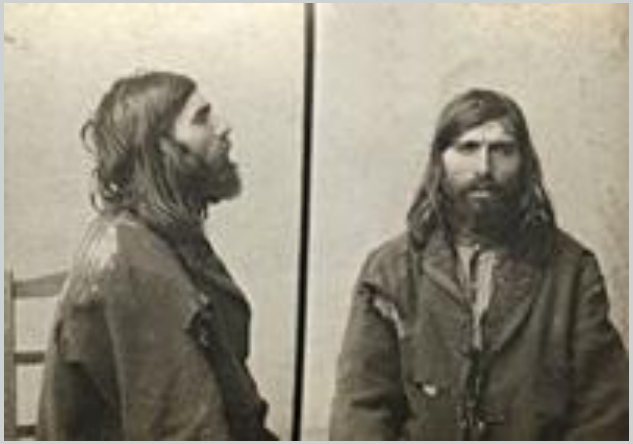
Ψ Illetőség nélküliek tömeges jelenléte

Ψ Kitoloncolás, razziák, elzárások, dologház (?), toloncház

Ψ Járványügyi rendészet, „lakásrendészet” megszervezése

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

Toloncház a város szélén
(Mosonyi u. – ma Rendészeti Múzeum)

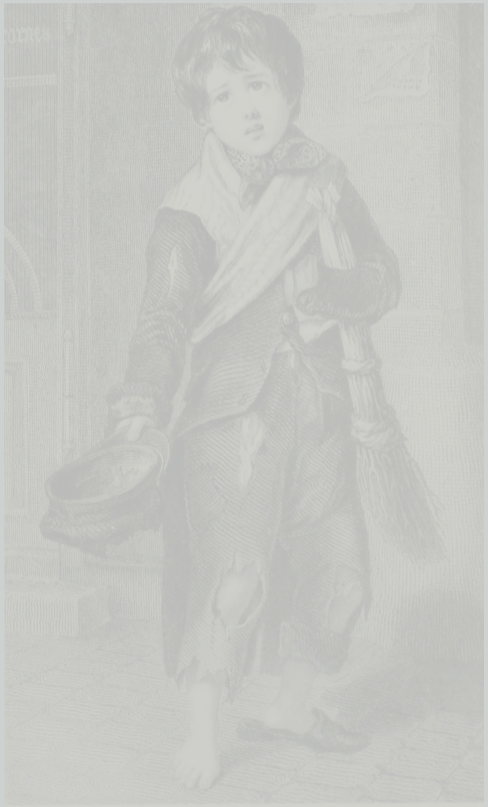
Intézményes kitoloncolás –
minden eredmény nélkül

Szegényügy – koldusügy

Az 1875. évi „első” szabályrendelet a szegényügyről

Barabás Miklós: Utcaseprő koldusfiú. (Pest, 1844. 92. old.)

14. §

A koldulás a főváros területén eltiltatik ennek meggátlására segédkezet nyújtani a rendőrség lesz hivatva.

15. §

Kolduláson ért egyének a rendőrség által letartóztatandók, s ha nem helybéli illetőségűek, legyenek azok felnőttek vagy gyermekek, illetőségük helyére **eltolonczolandók**, ha pedig helybeli illetőségűek, szabályszerű elbánás végett a lak- vagy tartózkodási helyük után illetékes kerületi előljáróságnak átadandók.

Jellegzetes tiltó tábla. XIX. század

Lakásrendészet – razziák, kilakoltatások, kitoloncolás

Rendőrség a nyomortanyán
Rajz. Magyar Salon, 1894

Az 1875. évi „első” szabályrendelet a szegényügyről

20. §

A koldulás és csavargás meggátlása végett még következők rendeltetnek:

a) Minden idegen, ki munka-keresés végett a fővárosba jön, tartozik megérkezése után 24 óra a a rendőrségnél jelentkezni, s ott igazolni, hogy bizonyos időre elégséges élelmi költséggel el van látva, vagy foglalkozását nyert, mely esetben a rendőrsétől **bizonyos időre szóló tartózkodási jegyet nyer**, ellenkező esetben pedig kötött útlevéllel **hazájába visszaküldetik**.

b) A fővárosba érkezett idegen munkásoknak vagy más idegen egyéneknek, kik nem igazolhatják magukat, hogy elégséges élelmi költséggel el vannak látva, **24 órán túl szállást adni tilos**;

Lakásrendészet – razziák, kilakoltatások, kitoloncolás

Az 1875. évi „első” szabályrendelet a szegényügyről

20. §

c) Minden háztulajdonos vagy annak megbízottja és családfő, ki a b) pont alatt említett egyéneket befogad, köteles azokat a rendőrségnél 24 óra alatt **bejelenteni**.

d) A b) alatti tilalom áthágói, valamint azok, kik a c) pont alatti feljelentést elmulasztják, a rendőrség által **a fővárosi szegényalap javára fizetendő s 100 frtig terjedhető pénzbírságban** marasztaltatnak, mely birság behajthatatlanság esetében, 5 frtra egy napi fogságot számítva, a bírságösszegnek megfelelő letartóztatásra változtatik át.

„Jótékonysági razzia”
Kis Újság címlapja, 1901

Összefoglalva
A nagyváros megszületésének első nagy szakaszában
(1874 – 1900)

- ❖ Rendkívül gyors, tömeges népesség beáramlás
- ❖ Nagy építkezések, de a lakásépítés lépéshátrányban

Ψ „Lakáshelyzet” **van**

Ψ „Lakáskérdés” – **elkezdődik** a probléma felismerése, elemzése, tárgyalása

Ψ „Lakásügy”, „Lakáspolitika” **nincs**

Ψ Hatósági (közhatalmi) beavatkozás – tűzoltó jellegű, közegészségügyi, rendészeti

Ψ Hatósági lakásügyi szabályozás – építésügyi, egészségügyi szabályozásként

Ψ Hatósági lakásügyi szabályozás – lakásügyi szabályozásként **nincs**

Ψ Hatósági lakásügyi finanszírozás **nincs**

Ψ Hatósági lakásépítés **nincs**

Hosszú menetelés a közhatalmi beavatkozásig – a polgárok kezdeményezései

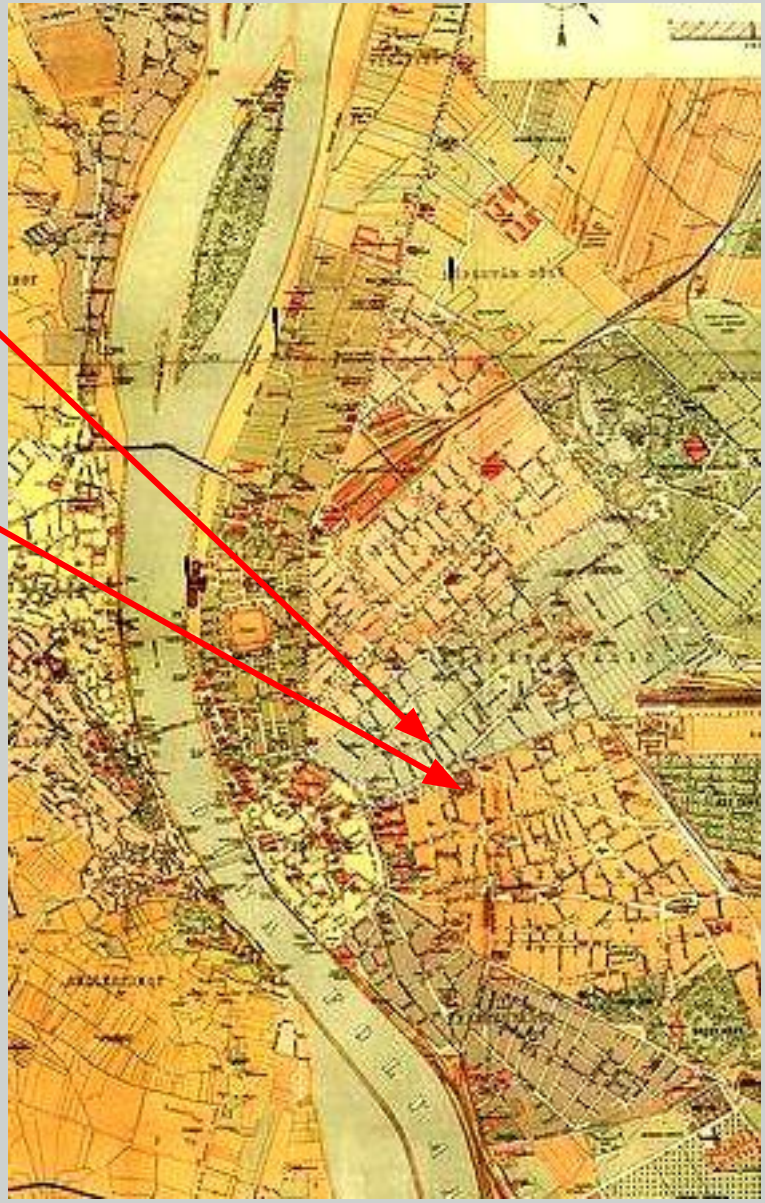
1876. jan. 27-én, egy hideg téli estén **Feszty Adolf építész** egy kisebb baráti társaság, egy "asztaltársaság" (szabad kőműves páholy) körében kezdeményezi menhely létesítését a **„nyugot nagy városaiban hajléktalanok számára létező"** példák alapján.
A berendezésre szükséges pénzt, 9oo Ft-ot ott helyben összeadják.

Feszty Adolf neves budapesti palota-, üzlet- és bérházak tervezője (Dessewffy-palota, Foncière Biztosító palotája, a Haris bazár), Feszty Árpád és Feszty Gyula testvére, később országgyűlési képviselő…

Három hét múlva, a tél közepén, 1876. febr. 19-én az ***Akácfa u. 24***. alatt meg is nyitják a menhelyet. (23 ággyal - két hálóterem -, egy mosdó- és öltözőhelyiséggel, egy felügyelő lakással)

A következő tél elején, 1876. nov. 1-én a ***Stáhly u. 6***. alatt (a Rókus kórház mögött) bérelnek helyet a menhelynek, ez 45 ágyas.
A néhány krajcáros hálódíj mellett adományokból, a főváros eseti támogatásából és hitelből működtetik a menhelyet.
„a menhely csak néhány évi sikeres működés és az erre való hivatkozás folytán leendett jogosítva az intézmény állandósítása érdekében a fővárosi közönség jótékonyságához folyamodni.”

Házirend és szolgáltatások

"A látogatók szívesen alárendelték magukat a rend és tisztaság fenntartására hivatott szabályoknak, 8 krajczár lefizetése fejében tiszta **törülköző** kendőt, egy pár **papucsot** és egy jegyet kaptak, melynek száma azon rekesz számával egyezett meg, **melyben kalap s lábbeli az éjjelen át őriztetett**.

A felvett egyén a fűtött s szellőztetett hálótermek egyikében egyszerű **szalmazsák-, párna-, s terítővel felszerelt ágyat** talált, mely felett alkalmazott polczon ruháit elhelyezhette.

Utasították továbbá arra, hogy egy **melegített vizet tartalmazó kádban lábát, a víz-vezetéki medenczében pedig arczát s kezét megmossa**."

A polgárok kezdeményezése „civil szervezeti” formát ölt

Neményi Ambrus újságíró meglátogatja az addig a polgári közönség előtt lényegében ismeretlen menhelyet, s benyomásairól „irt egy újságczikket, mely 1879. deczember 16-án **zérus alatti 16 foknyi hidegnél** a "Pester Lloyd" hasábjain jelent meg."

Erre tetemes summa gyűlik össze az adományokból: **7.400 Ft**, ami a Stáhly utcai menhely közel három éves működtetési költségének felel meg.
Hatvani-Deutsch Bernát ingyenesen átengedi egyik bérháza egy helyiségét (Nádor u. 86. alatt), melyben három hét múlva, 1880. jan. 7-én megnyitnak egy 43 ágyas, egytermes fiók-menhelyet.

dr. Neményi Ambrus:
ekkor 31 éves, a Pester Lloyd, a Budapesti Szemle, majd a Pesti Napló munkatársa, 1881-től a törvényhatósági bizottság tagja, 1884-től országgyűlési képviselő

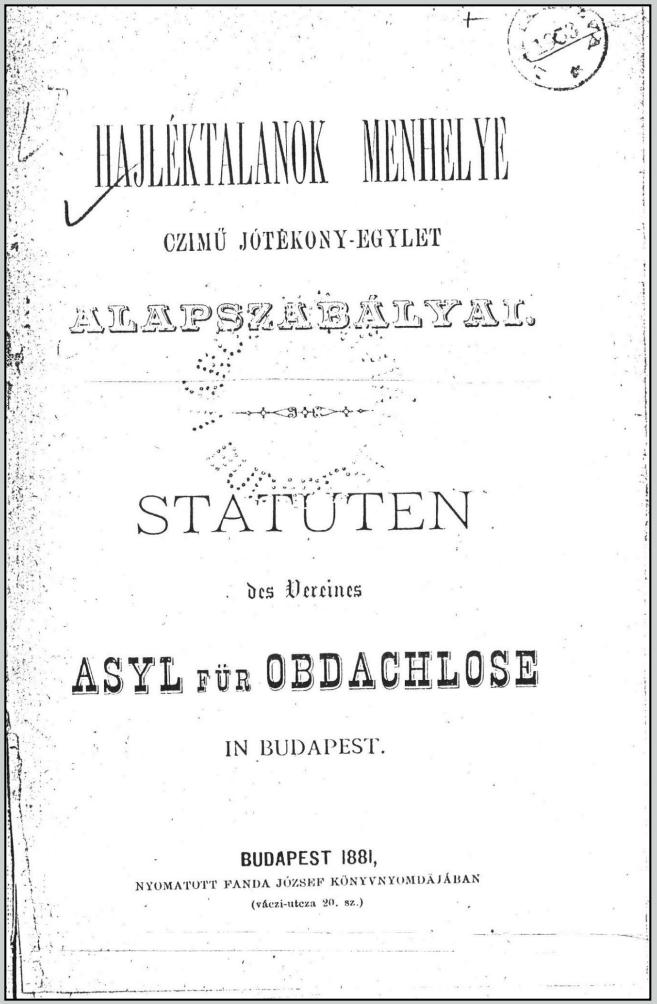
Hatvani-Deutsch Bernát
1879-től báró és „hatvani”,
a főváros legnagyobb adófizetőinek egyike

- a Concordia Gőzmalom alelnöke,
- a Magyar Jelzáloghitelbank igazgatósági tagja,
- az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarék igazgatósági tagja
- a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. igazgatósági tagja

1880-ban készíti el a “menhely bizottság” (vagyis az addigi kezdeményezők és közbeni csatlakozók) a „**Hajléktalanok Menhelye czimű Jótékony-Egylet**” Alapszabályát**,** melyet dec. 9-én hagy jóvá a belügyminiszter, de az alakuló ülést csak **1881. dec. 11-én** tartják.

Az egylet igazgatóságban ott találjuk a városépítés és a kialakuló kapitalizmus kiemelkedő alakjait:
Hüttl Tivadar gazdag porcelánkereskedő
Neuschloss Ödön faárugyáros
Feszty Adolf és **Quittner Zsigmond** építész-vállalkozó
Gundel János vendéglős
Fuchs Gusztáv dohánygyáros
Rózsavölgyi Manó zene- és könyvkereskedő
Neményi Ambrus újságíró, később fővárosi és ogy. képviselő

Az igazgatóság elnöke
Podmaniczky Frigyes báró, aki 1861-1905. között országgyűlési képviselő, 1873-1905. között a Fővárosi Közmunka Tanács elnöke, az MTA tagja, 1875-1885. között a Nemzeti Színház és az Operaház intendánsa.

HAJLÉKTALANOK MENHELYE
CZIMŰ JÓTÉKONY-EGYLET
ALAPSZABÁLYAI.

STATUTEN
des Vereines
ASYL FÜR OBDACHLOSE
IN BUDAPEST.

BUDAPEST 1881,
NYOMATOTT FANDA JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
(váczi-uteza 20. sz.)

Hajléktalanok Menhelye Egylet

1883. nov. 1-én adják át a 130 férőhelyes „menházat” a **VII. Rottenbiller utca 16/18. sz. Alatt,** mely „czélszerű beosztásánál fogva minden méltányos követelménynek megfelelt.„ Az új, erre a funkcióra tervezett, épített (s immár nem bérelt) menhely azonban megnyitásától kezdve szűknek bizonyul.

A volt menhely épületében ma a Rajkó Zenekar Kollégiuma található, miután a többi menhellyel együtt **szeretetotthonként**, kisegítő kórházként átvészelte a II. világháborút, majd **ipari tanuló kollégiumnak** használták. A volt menhelyet időközben egy közfaláttöréssel összekötötték a szomszédos épülettel, ahol a volt **Katolikus Legényegylet Tanoncinternátusának** telkén, a későbbi Kisz Központi Művészegyüttese modern épületében a Nemzeti Gyermek-, és Ifjúsági Közalapítvány és a Rajkó Zenekar működött. A telek másik felén ma a Fővárosi Önkormányzat Szerb Általános Iskoláját találjuk **a Brunszvik Teréz által alapított Országos Kisdedóvó Képezde** felújított épületében.

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

Hajléktalanok menhelye a Rottenbiller utcában

Cserépy Árpád rajza, Vasárnapi Újság, 1886

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

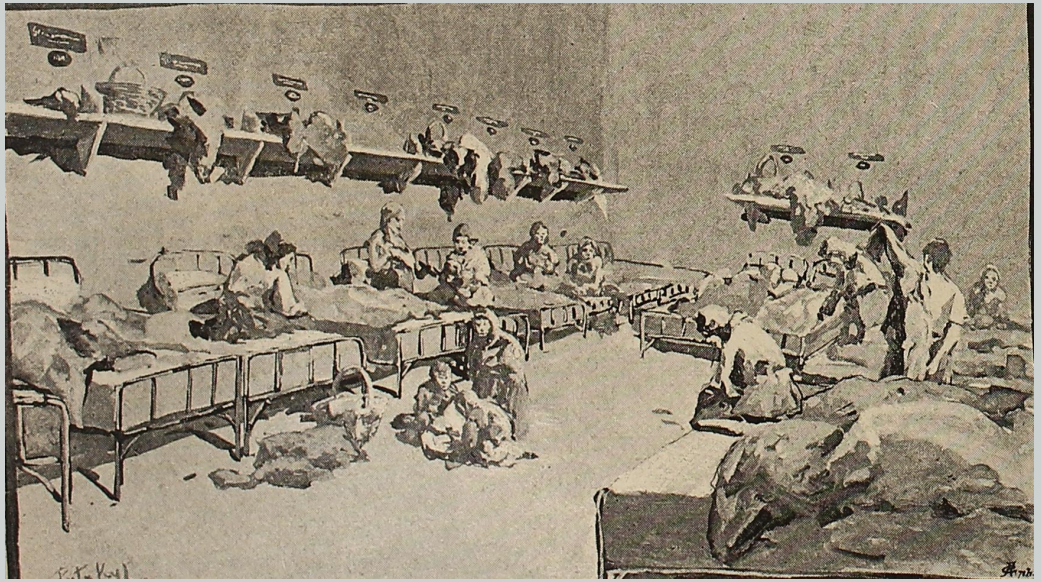

A felvételnél minden bejövő megmondja nevét, foglalkozását — majd azt is írtam lakását — és leveti, ha van lábbelijét, kapván helyette egy papucsot s kezébe egy tiszta törülközőt. A levetett czipők külön-külön szekrényekbe tétetnek. Van itt olyan pár czipő is, melyet ha egy kényes úrfinak fel kellene venni, talán megölné magát. Pedig van e rongyos bocskorúak közt sok olyan, ki hajdan csak fényezett czipőben járt. Mostani bediktált foglalkozása a legtöbb hajléktalannak napszámos, de munkás-viszonyainkra elég szégyenítő, hogy ép ily számmal vannak a felvettek közt az iparosok is. Koldus is van elég, de ennek nem mondja magát egy sem. Hogy mi volt ezelőtt e nyomorultak nagy része, azt gondolhatjuk, de van

…uban a nők, a másikban a férfiak tola-…kodtak a bejuthatásért. És hogy is ne törnék magukat? Hisz a hideg télen talán életük függ a bejuthatástól. Nem

Most a menhely két házába naponként csak 455 férfi és 55 nő vehető fel. Mikor én künn voltam, akkor is sokat kellett visszautasítani, mert telve voltak a szobák. Feltünő a hajléktalan nők csekély száma a férfiakéval szemben. Ennek okait nem kutatva, a dolgot így elég örvendetesnek kell tekintenünk. De végig menve a nők két termén, szívünket az undor és szánalom szorítja el. Mivé válik a nő a nyomorban és piszokban? Itt nincs korkülönbség; a 20 éves leány is hatvanasnak látszik. És még itt az utcza elzüllött nője mellett is feltaláljuk gyermekében az angyalit. A fonnyadt nő mellett ott játszik a kemény pokróczon a fürge szép szemű kis gyermek. Gagyogása ép oly aranyosan kedves, mint selyempólyás társáé. Felém nyujtá kezecskéjét; koldult. De ekkor is kedves, ekkor is az ég és föld szülötte volt; egy kolduló angyal. Kemény agglegény szí-

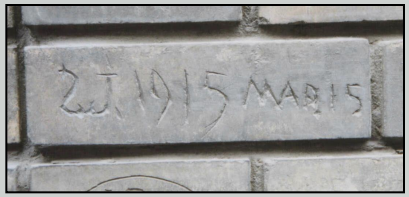

1888. novemberére elkészül az **Alföldi u. 6-8.** sz. alatti 380 ágyas menhely, melyet Podmaniczky báró ünnepi szavaival nyitnak meg:

"Ezen ház, Tisztelt Gyülekezet, azoknak van szentelve, kiktől a sors ez emberi boldogságot is megtagadta, hivatva van menedéket nyújtani azoknak, kiknek nagy városunkban nincs hajlékuk, nincs saját ágyuk, asztaluk.
Találjanak emez ügyefogyottak, kiket a balsors vagy saját hibájuk minden más segédforrástól megfosztott, hajlékot, a hol megdermedt tagjaikat melengethetik, emberi nyughelyet, melyen éjjel megpihenhetnek.
Erősítse őket egy szerény tál étel, mindennapi súlyos és többnyire örömtelen munkájuk után.
***E barátságos helyiség, hol emberséges, szíves bánásmódban részesülnek, nyújtson nekik menedéket ama bajok, kísértések és veszélyek ellen, melyek a hajléktalant környezik**."*

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

Az 1888-ban épített **VIII. Alföldi utca 6-8.** sz. alatti menhely épületében ma a Fővárosi Önkormányzat hajléktalan szállója működik. Eredeti állapotához képest az épület időközben egy emelet ráépítésével bővült.

Az épülettel szinte átellenben, az Alföldi u. 9/13. sz. alatt találjuk a Fővárosi Önkormányzat Gyermek- és Ifjúságvédelmi Intézetét, **az 1893-ban létesült „Menhely a Szenvedő Emberiségnek” alapítvány** menhelyének épületében.

A kettő közötti utcában, **a Kun utca/Dologház utca sarkán áll az 1874-ben elkészült Dologház** épülete, melyben (mivel öt évvel később törvénnyel megszüntették a dologház intézményét), 1881. óta **különböző kórházak fiókintézménye** működött, s melynek elfekvő részlegeként használták 1996-ig az Alföldi utcai menhely épületét.

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

1892 decemberében adják át a **II. Szegényház utcában** („a Szent János kórház mellett”) 144 férfi és 41 női férőhellyel az újabb menházat, melegedő szobával, népkonyhával.

A II. Szegényház utca (Menház u., illetve a háború óta Ipari tanuló u.) 3. sz. alatt ma a Fővárosi Önkormányzat szakközépiskolai **kollégiuma** működik az eredeti épületben.

Előtte a Szent János kórház, majd Dunajobbparti Szeretetotthon épületének helyén ma a a Széna téri Volán pályaudvart találjuk, az egykori budai alsó városfal maradványaival és a volt Budai Lövölde megmaradt épületével.

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

1894-ben a VI. Külső Váci út - Angyalföldi utcában („a régi vám előtt”, 361 férfi, 41 női férőhellyel, melegedővel, népkonyhával újabb menhelyet adnak át.

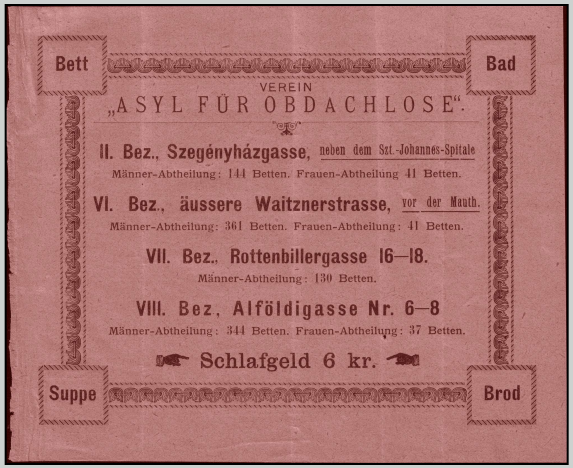
Az egylet által működtetett négy menházban az 1890-es években összesen mintegy ezer ágyon tudják fogadni éjjelenként a hajléktalanokat. Ebből 100-120 ágyon nők alhatnak, de befogadják a velük együtt érkező gyerekeket is, bár ez utóbbit korlátozással: egészségügyi okokból egy felnőtt legfeljebb egy gyermeket vihet be.

Az 1894-ben felépített, ma **XIII. Angyalföldi utca 2.** sz. alatti menhely épületében jelenleg a Bolyai János Fővárosi Gyakorló Műszaki SZKI és Kollégium **kollégiuma** működik
A hálótermek egy részét szakközépiskolai műhelyekké alakították, a volt népkonyhát később a Junior Vendéglátóipar Vállalat bérelte. Az épület egy részében néhány éve még Bőr- és Nemibeteg Gondozó („Egészségvédő Intézet” néven) is működött.

Az épülettel szemben találjuk a XIII. ker. Napközi Otthonos óvodáját, **egykori Községi Óvodát**, a sarkon átellenben magasodik a Népszálló, ma Fővárosi Önkormányzat hajléktalanszálló épülettömbje.

Ágy
Fürdő
„HAJLÉKTALANOK MENHELYE“
EGYLET.
II. ker., Szegényház-utcza, a Szt. János kórház mellett.
Férfi-osztály: 144 ágy. Női-osztály: 41 ágy.
VI. ker., külső váczi-út, a vám előtt.
Férfi-osztály: 361 ágy. Női-osztály: 41 ágy.
VII. ker., Rottenbiller-utcza 16—18. szám.
Férfi-osztály: 130 ágy.
VIII. ker., Alföldi-utcza 6—8 szám.
Férfi-osztály: 344 ágy. Női-osztály: 37 ágy.
Hálópénz 6 kr.
Leves
Kenyér
Pollak M. és Tsa. Budapest.

Bett
Bad
VEREIN
„ASYL FÜR OBDACHLOSE“.
II. Bez., Szegényházgasse, neben dem Szt.-Johannes-Spitale
Männer-Abtheilung: 144 Betten. Frauen-Abtheilung 41 Betten.
VI. Bez., äussere Waitznerstrasse, vor der Mauth.
Männer-Abtheilung: 361 Betten. Frauen-Abtheilung: 41 Betten.
VII. Bez., Rottenbillergasse 16—18.
Männer-Abtheilung: 130 Betten.
VIII. Bez., Alföldigasse Nr. 6—8
Männer-Abtheilung: 344 Betten. Frauen-Abtheilung: 37 Betten.
Schlafgeld 6 kr.
Suppe
Brod

Magy. asphalt gyár
Váczi határ
Gutjahr és Möller gazdasági gépgyár
Iskola
Régi izraelita temető
Grofsmann gépgyára
RÉGI VÁCZI TEMETŐ
Nicholson

A Public Private Partnership (PPP) konstrukció föltalálása a XIX. sz. végi Budapesten

Ψ A város ingyenes használatba adja a telket

Ψ Az egylet ingyen elkészíti az építési tervet

Ψ A városi nyugdíjalap építési kölcsönt nyújt az egyletnek

Ψ Az egylet a beruházási hitelből fölépíti a menhelyt

Ψ A város „rendes évi segélyt” (támogatást) nyújt az egyletnek a kölcsön törlesztéséhez

Ψ Az egylet törlesztéssel visszafizeti a kölcsönt a nyugdíjalapnak

Ψ A telek és az épület a város tulajdonában marad

Ψ Az üzemeltetést és karbantartást a hálódíjakból és

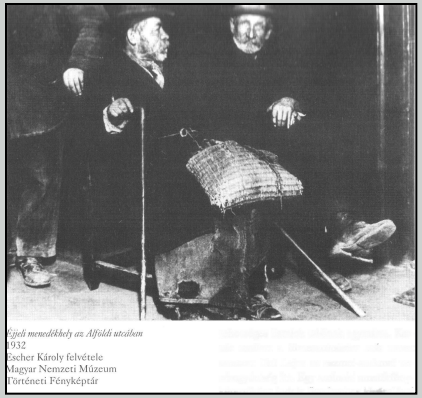
Ψ az egylet által a polgároktól folyamatosan gyűjtött adományokból fedezik

ez igen-igen feszes gazdálkodást igényel

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

Anya gyermekeivel a menhelyen húzódik meg
Pataky László rajza. Magyar Salon. 1889

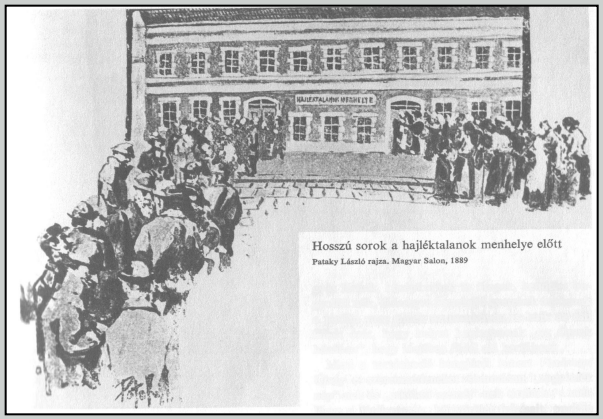

Éjjeli menedékhely az Alföldi utcában
1932
Escher Károly felvétele
Magyar Nemzeti Múzeum
Történeti Fényképtár

Ágyalapítványok

Az adományozók nevét egy-egy ágyon tüntetik fel. Az 1880-as években 50 forint hozzájárulás jelent egy-egy ágyalapítványt. Az 50 vagy 100 forintos adományozók (ez az általános) között található például a:

- ✓Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank
- ✓Pesti Victória Gőzmalom
- ✓Budapesti Pincéregylet
- ✓Budapesti Korcsmárosok és Vendégfogadósok Társulata
- ✓Budapesti Kávéssegédeket Segélyző Egylet
- ✓Budapesti Kávések Társulata
- ✓Régi Hívek Szabadkőműves Páholya
- ✓Dreher Antal
- ✓Dessewffy Aurél gr.
- ✓Gorove László
- ✓Goldberger Sámuel
- ✓Gschwindt Mihály
- ✓Gundel János
- ✓Haggenmacher Károly
- ✓Károlyi Gyula gr.
- ✓Mechwart Endre
- ✓Podmaniczky Frigyes báró
- ✓Pollák Jakab
- ✓Wahrmann Mór
- ✓Zichy János gr.

Hosszú sorok a hajléktalanok menhelye előtt
Pataky László rajza. Magyar Salon, 1889

Az együttműködés újabb formája: az első fővárosi lakásügyi kísérlet, a Kén utcai minta munkáslakások

Ψ Folyamatosak a viták a „tűzoltó megoldásként” létrehozandó barakklakásokról

Ψ Az 1885-ös országos kiállításkor a városba özönlő tömeg számára ideiglenes barakkokat emelnek

Ψ Az 1886-os és az 1892-es kolerajárvány hatására 4-4 szükségbarakkot építenek, összesen 1462 férőhellyel

Ψ Az 1892. évi Járványügyi Bizottság jelentése alapján elkészül Gerlóczy Károly alpolgármester nagyívű fővárosi lakáspolitikai koncepciója

Ψ A Gerlóczy koncepció alapján 1894-ben 5 telepen újabb 16 barakképületet emel a város

Ψ Eredménytelenül folynak, fellángolnak a viták a város által építendő olcsó kislakások kérdése körül

Ψ A választott megoldás: a Menhely Egylettel addig bevált menház-építési, -fenntartási konstrukciót adaptálják a lakásépítés, -fenntartás területére is - vagyis: a közhatalomnak csak időlegesen kell, és akkor is csak közvetett módon beavatkoznia a lakáspiaci folyamatokba, utána a piac biztosíthatja - persze kedvezményekkel - a megoldást.

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

Amint azt az **1896-os** tanácsülésen kimondják:

*"beállott annak a szükségessége, miszerint a munkásházak létesítésének ügyét **a főváros maga vegye a kezébe**, s így munkásházakat maga a hatóság létesítsen. Mielőtt azonban ebben az irányban a vonatkozó intézkedései megtétetnének, figyelemmel arra, hogy a Hajléktalanok Menhelye Egyesület menhelyeknek hatósági támogatás melletti létesítése és kezelése máris igen nagy tevékenységet és buzgalmat fejtett ki - tárgyalásokat folytatott az egyesülettel, minta-munkásház létesítése iránt, s e célra használat végett ingyenesen felajánlotta a IX. kerület Soroksári út és Kén utca sarkán fekvő telkét. **E minta-munkásház létesítésével a főváros példát kíván adni a magánépítkezésnek, s azt hasonló házak felépítésére akarja buzdítani**."*

Az 1897-ben megépített IX. Kén utca 3. sz. alatti minta munkásházak később egy emelettel bővültek (1925), a négy épületből három ma is áll, egyet a II. világháború alatt lebombáztak. Az épületcsoport ma is ugyanúgy körbe van kerítve, eddig túlélte a környéken hajdanán több ezerre duzzadt illegális bódélakások létrejöttének, majd felszámolásának hullámait, a szomszédságában felépített többszáz lakásos szükséglakótelepek létesítését, majd egy részük megszűnését, úgy-ahogy még a tanácsi, majd önkormányzati lakásgazdálkodás áldásos hatásait is. Talán felújítják egyszer azokat a minta-munkásházakat, melyeket a Hajléktalanok Menhelye Egylet szervezésében építettek a XIX. század végi polgárok alacsony keresetű társaiknak.

Új kihívások a századfordulót követően

- Ψ Mély gazdasági válság
- Ψ Az építkezések visszaesése
- Ψ Tömeges munkanélküliség
- Ψ A lakbérek emelkedése, kilakoltatások
- Ψ A munkás- és bérlői érdekvédelem megerősödése
- Ψ A politikai mező és a vezérlő ideológiák átalakulása

Az építkezés hanyatlása

	Új épületek száma	Épült szobák száma
1890	278	
1891	305	10.009
1892	318	11.377
1893	474	14.668
1896	581	21.734
1897	652	23.130
1899	537	26.136
1900	**277**	**11.725**
1901	**169**	**6.941**
1902	**134**	**4.875**
1903	**149**	**4.888**
1907	**235**	**7.542**

1900-ban a népesség 1/4 része (173.000 fő)
hatod-, vagy többedmagával lakik egy lakásban,
egyes kerületekben a felnőtt férfiak 1/4 része ágyrajáró

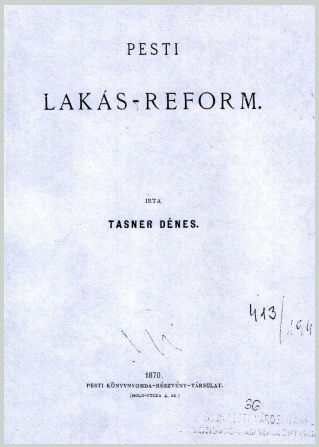
túlzsúfolt lakásban lakik:

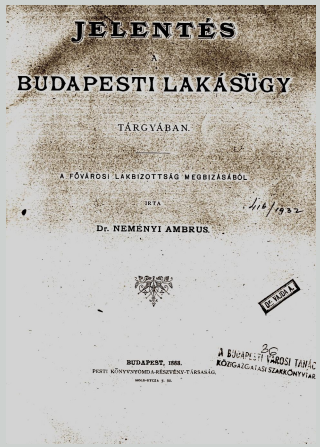
1880	13.815 fő
1890	64.106 fő
1900	77.696 fő

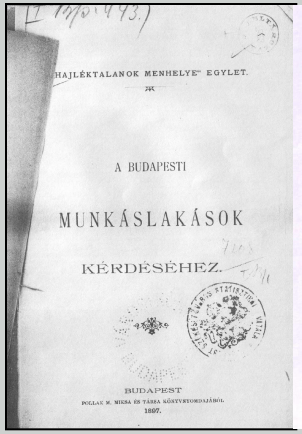
	Üres lakások száma
1901	4.266
1902	3.604
1903	2.330
1904	1.110
1905	770
1906	505
1907	428
1908	370

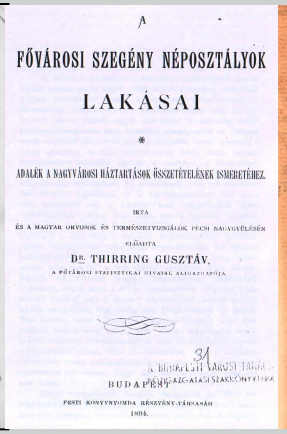
Eddig már számos nagy reményű lakásreform-javaslat készült - melyekből alig-alig valósult meg valami is

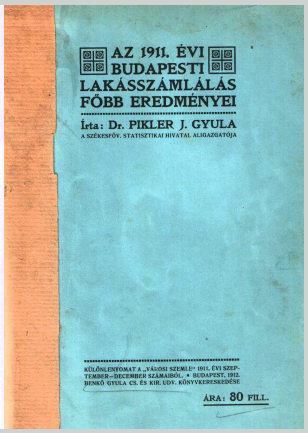
Tasner Dénes: Pesti lakás-reform, **1870**.
Neményi Ambrus dr.: Jelentés a budapesti lakásügy tárgyában.
A Fővárosi Lakbizottság megbízásából, **1883**.
Gerlóczy Károly: A Központi Járványbizottság jelentése az 1892-ik évi koleráról, **1893**.
Gerlóczy Károly: Előterjesztés a Budapesti Lakásviszonyok rendezése tárgyában.
A Lakásügyi Bizottság megbízásából, **1893**.
Hajléktalanok Menhelye Egylet: A budapesti munkáslakások kérdéséhez, **1897**.
Ferenczi Imre: A munkáslakáskérdés. Különös tekintettel Budapestre, **1906**.
Ferenczi Imre dr.: Községi lakáspolitika és lakásügyi intézmények. Javaslatok Budapest székesfőváros lakás- és telekpolitikájához, **1910**.

1906. július 15-én Bárczy Istvánt választják meg polgármesternek

A szociáldemokrata párt követelései ekkor

*[...]**Azt követeljük elsősorban, hogy a város maga építtessen.***
*[...]**Követeljük az építési szabályrendelet megváltoztatását.***
*[...]**Követeljük, hogy a székesfőváros a közszükségleteket szolgáló, többnyire magánvállalatoknak óriási hasznot hajtó üzemeket vegye községi kezelésbe.***
*[...]**a székesfőváros tanácsa sürgősen dolgozzon ki szabályrendelet-tervezetet a lakások árának térfogat és fekvés szerint leendő megállapításáról, a tervezetet terjessze a legközelebb megtartandó székesfővárosi közgyűlés elé, a közgyűlés pedig a tervezetet fogadja el és szerezzen annak legkésőbb 1907. évi február 1-éig érvényt, mert ha a tanács és a közgyűlés ezt nem tenné, a gyűlésen résztvevők a mai túlmagas lakbérek megfizetését 1907. évi május 1-ére megtagadni lesznek kénytelenek.***

Buchinger Manó: A lakásnyomor, Budapest, 1906.

Bárczy István polgármesterré választásával szellemében is, ideológiájában is merőben új korszak kezdődött a főváros politikájában. Összefoglalóan azt lehet mondani, hogy ***a város nagyvárossá növekedésével addig lépést nem tartó intézményrendszerek*** *(közigazgatás, szolgáltatások, adó- és telekpolitika, politikai intézmények stb.)* ***ekkor szerveződnek a megnövekedett városhoz illeszkedő összefüggő rendszerré***. E folyamat fontos eleme az un. **községesítés**, a közösségi szolgáltató üzemek városi kezelésbe vétele és - számos kezdeményezésen túl - a főváros kislakásépítő tevékenységének a megindulása.

Bárczy István új programot hírdetett

- de még a megvalósítás előtt kitörtek a bérlősztrájkok

Budapest kizsarolt lakó!

Az urak kalandor politikájának köszönhetjük, hogy megdrágult az élelem, hogy drágább lesz a ruházkodás és megtorlás nélkül emelhetik a lakás árát. Emelkedett mindennek az ára, csak fizetésünk maradt a régi. Miből fizessük hát így a házbérünket? S míg a szegény embert ez a nehéz gond gyötri, addig újra meg újra emelik a házbért!
Ilyen hihetetlenül emelték a Szigetvári u. 24/c. számú házban is a házbért: Május havában 30 Koronával emelték az egyszobás lakások árát, most pedig 80 és 100 K-val lakásonként, úgy hogy egy kis lyukért 420 koronát kell fizetnünk!
Ezért elhatároztuk, hogy felhívjuk Budapest kizsarolt népét, hogy ebben a házban senki lakást ne béreljen, hogy megtörhessük a háziurak garázdálkodását.

A ház lakói

1907. aug. 11.

Tüntetés a házbéruzsora ellen

Ma este 10 órakor a Hunyadi u. 44. sz. ház előtt nagy tömeg verődött össze, s támadást intézett a ház ellen. A csődületnek az volt az oka, hogy a háznak bérlője, valami ...nevű hentesmester, hallatlan fölverte a lakások árát. Arra kényszerítette a lakóit, hogy ezentúl heti bérbe vegyék a lakásokat 10-20 K heti bérért, ami az azelőtti bérnek majdnem kétszeresét jelenti.

Emiatt azután a ház lakói bojkottot mondtak ki a házra.

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

A **Bárczy-féle iskola- és lakásépitési program** a fővárosi lakásviszonyok javítása érdekében **<u>eredetileg</u>** a következő fővárosi beruházásokat tartalmazta:

5 népszálló	**2200 fülke**	**3.300.000**	**korona**
2 népotthon (népház)		1.100.000	"
Kislakások	3000 lakás	18.000.000	"
Fővárosi alkalmazottak számára	1600 lakás	30.000.000	"
Bérlakás	500 lakás	10.000.000	"
Iskolák, óvodák	90 épület	32.000.000	"
3 szükség barakk	60 lakás	200.000	"
3 barakkterem telep	400 lakó	400.000	"

Az eredetileg fölvázolt 95 millió koronás (5 éves) tervből egy 31,6 millió koronás (3 éves) programot terjesztett Bárczy a képviselők elé, melyet **a közgyűlés elfogadott**, azzal, hogy a legégetőbb építkezésekre kell szorítkozni:

Népszálló	**600.000**	**korona**
Népotthonok	1.100.000	"
Kislakások	6.000.000	"
Fővárosi alkalmazottak számára lakás	10.000.000	"
Bérlakás	3.300.000	"
Iskolák, óvodák	10.000.000	"
Szükséglakások (barakkok)	200.000	"
Barakkterem telep	400.000	"

A belügyminisztérium ennek csak egy töredékét engedélyezte, s ez alapján a főváros 1909. július 7-én a következő tartalmú éves programot indithatta el

1 Népszálló	**685.000 korona**
1 Népotthon	500.000 korona
1.279 kislakás	6.126.186 korona

Az építkezések még ebben az évben megindultak, majd egészen a világháború kitöréséig, évente ütemezve folytatódtak. **Ennek során létesült összesen 1 Népszálló, 1 Népház, 5.500 db bérlakás és 560 db szükséglakás**

A kormány jelentősen redukálja a program terjedelmét és költségét – ezzel együtt

a közhatalmi beavatkozás jelentős új területekre terjed ki (népszálló, kislakás-építés),

„A belügyminiszter 92.791/909.-III. sz. leiratával a közgyűlés határozatát a pénzügyminiszter véleményének meghallgatása után néhány módositásssal jóváhagyta.

Így **a népotthonok közül csak az egyiket engedélyezte**, kívánatosnak tartotta azonban, hogy e helyett egy második népszálló építtessék fel.

A bérlakások építését a belügyminiszter nem hagyta jóvá, mert az ily lakások építése szerinte, mint ezt már említettük, **a hatósági feladatok határain kívül áll**.

Kikötötte azonfelül a belügyminiszter, hogy minden egyes építkezésre nézve, annak megkezdése előtt a részletes tervek és költségvetések a székesfőváros által kormányhatósági jóváhagyás végett mutattassanak be és ehhez **oly jövedelmezőségi kimutatás is csatoltassék, amely alkalmas annak megállapítására, hogy az épület hozadéka a székesfőváros összes költségének fedezésére tényleg elegendő lesz-e**.”

Az első ciklusban, 1909. év tavaszára elkészült - földszintes kislakásos (szoba-konyha, kamra, wc) telepek:

VI. kerület,	Aréna- és Lehel-utcákban	72	lakás
VI.	" Hungária- és Váci-körúton	76	"
VIII.	" Kerepesi-úton, Tattersall telkén	32	"
IX.	" Mihálkovics-utcában	220	"
IX.	" Telepy-utcában	115	"
IX.	" Kén-utcában és Gyáli-úton	162	"
	Összesen	**677 lakás**	

Az első ciklusban, 1910 augusztus 1-re elkészült - többemeletes bérházak

V. kerület,	Berzencei-u. 46-552. (jelenleg Csáky-u.88-94)	342	lakás
VIII.	" Alföldi-utca 16-18.	152	"
VIII.	" Köztemető-út (jelenleg Fiúmei-út 21-13)	126	"
IX.	" Üllői-út 119.	83	"
X.	" Juranics-u. 30-32. (jelenleg Stróbl Alajos-u.22-24.)	76	"
X.	" Szörényi-utca 5-7.	74	"
	Összesen	**853 lakás**	

Az első ciklusban, de csak 1911-re készült el:
V. ker., Vág-utcai népotthon

Az első ciklusban, de csak 1912-re készült el:
VI. ker., Népszálló

A második ciklusban, 1910. november 1-re elkészült-
földszintes kislakásos telepek:

I. kerület,	Budafoki-úton		92	kislakás
III. “	Bécsi-úton	106	“	
VII. “	Százados-utcában		288	“
X. “	Kőbányai úton	280	“	
V.	Újpesti-rakpart			112 lakás

A második ciklusban, 1911. augusztus 1-re elkészült-
többemeletes bérházak:

III. ker., Miklós-tér 2. sz.,
VI. ker., Váci-út 87. sz.,
VIII. ker., Simor-utca 7-11. sz.,
IX. ker., Mester-utca 5. sz. alatt és
X. ker., Jászberényi-út és Harmat-utca sarkán
összesen 6 bérházban **440 lakás**

A harmadik ciklusban, 1911-ben elkészült- kislakásos telepek:
IX. ker., Gubacsi-úti és Haller-utcai,
X. ker., Ciprus-utcai, Ceglédi-úti, Százados-úti angol pavillonos telepek
összesen 940 lakás
A harmadik ciklusban, 1911-ben elkészült- többemeletes bérházak:
II. ker., Margit-körút 64. sz.,
VI. ker., Aréna-út 140 sz.,
VI. ker., Frangepán-utca 4-6. sz.,
VI. ker., Angyalföldi-utca 36. sz.,
IX. ker., Üllői-út 121. sz.
VI. ker., Lehel-utca 14. sz. műhelybérház
összesen 589 lakással és
107 lakással kapcsolatos műhellyel.
A harmadik ciklusban, 1912-ben elkészült- kislakásos telep:
VI. ker., Palotai-út 435 lakás
és a népjóléti épület (fürdő, fiókkönyvtár, iskola-óvoda.)
A harmadik ciklusban, 1912-ben elkészült – szükséglakástelep:
IX. ker., Vágóhid-utca 104 lakás
Az építési akció három ciklusában együttesen a főváros **1909 őszétől 1912 nyaráig** - a felszabadult iskolabérleteket is számítva - kereken **7500 lakást, üzletet, műhely és raktárt** bocsátott a közönség rendelkezésére.[...]

A Népszálló eszméje

Ferenczi Imre: A munkáslakáskérdés. Különös tekintettel Budapestre. 1906.
Ferenczi Imre dr.: Községi lakáspolitika és lakásügyi intézmények. Javaslatok Budapest székesfőváros lakás- és telekpolitikájához. 1910.

Már nem tartják megfelelő eszköznek az ágyrajárás, a túlzsúfoltság felszámolására a rendészeti megoldásokat, a tiltásokat - melyeket az engedély nélküli tömegszállások, vagy a pincelakások megszüntetésénél alkalmaztak a korábbi évtizedekben.

"Ágyrajárás csapás a bérlőre, drága és veszedelmes lakásmód az ágyrajáróra nézve. Az ágybérletnek általános hátránya az is, hogy az ágybérlő csak ritkán talál igazán családias, baráti érintkezést a kvártélyosnál, napközben nincs otthona, este pedig a gyakori perlekedés az uralkodó szenny és rendetlenség űzi a kocsmába...
Az antialkoholista, prostitúció ellenes, gyermekvédelmi és számos más népjóléti akciót gyökeres eredménnyel folytatni csak akkor lehet majd, ha az ágyrajárást korlátozzuk illetve megszüntetjük...

Az ágyrajárás ellen egyszerűen tilalmi rendszabályokkal, rendőri intézkedésekkel küzdeni kilátástalan lépés volna. Az ágyrajárás eltiltása egyszerűen annyit jelentene a mai viszonyok között, mint nőtlen és hajadon munkások ezreit az utcára dobni."

1911-ben a rendes lakások száma 169.034 db, ebből 51.741 lakásban él albérlő, vagy ágyrajáró. Ezekben a lakásokban összesen mintegy 300.000 ember lakik (a város akkori népességének több mint harmada), akik közül 124.831 fő al- és ágybérlő (a **85.550 ágybérlő** a lakosság több mint 10 %-a).

Ferenczi az ágyrajárás problémáját két eszközzel javasolja megoldani:
az egyik, az **olcsó kislakások** épitése,
a másik, **megfelelő szállók** létrehozása, melyek nem drágábbak az ágybérletnél, viszont vonzóbb körülményeket biztositanak.
(Az addigi éjjeli szállókat, menhelyeket nem tartotta megfelelőnek, mert ezekben közös helyiségek szolgáltak szállásul és szolgáltatásaik sem voltak szerinte kielégitőek - bár kétségtelenül majdnem ingyenesek voltak.)

Ferenczi szemei előtt a sikeres angol példa, a *Rowton-féle Népszálló* lebegett.

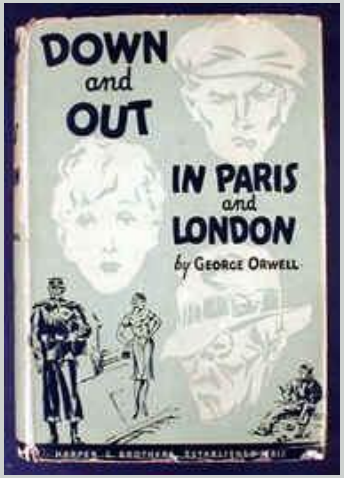
A követendő minta: a Rowton szálló

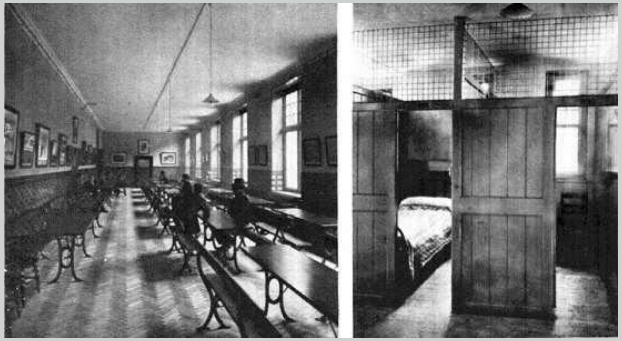
Rowton Lord 30.000 angol fontot szánt arra, hogy **1892-ben** megépítse az első új tipusú, kisérleti munkásszállót. A szálló működtetése során „kiderült”, hogy az előzetes üzleti számitások túlteljesülnek, megéri szolid üzleti vállalkozásként is az ilyen szállók létesitése.

Megalapitják a *Rowton Houses Ltd*-t, ez megveszi 30.000 fontért az első szállót (Vauxhall, 484 férőhely), s az elkövetkező tiz évben épit még öt nagy - egyenként 800-1100 férőhelyes - munkásszállót, összesen nem kevesebb, mint 4700 férőhellyel!

Közben szerény nyereséget is fizetnek a részvényeseknek.

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

Olvasó 300 ember számára, **író** és **dohányzó** terem 144 ember számára, valamint **nagy ebédlő**.
A közös helyiségek tölgyfa asztalokkal és székekkel vannak ellátva, az olvasóteremben könyvszekrények vannak.
A földszinten találjuk még a 10 db *„vakitóan tiszta”* **fürdőszobát**, amelyek szappannal és törülközővel való használatáért alkalmanként fizetnek a lakók.

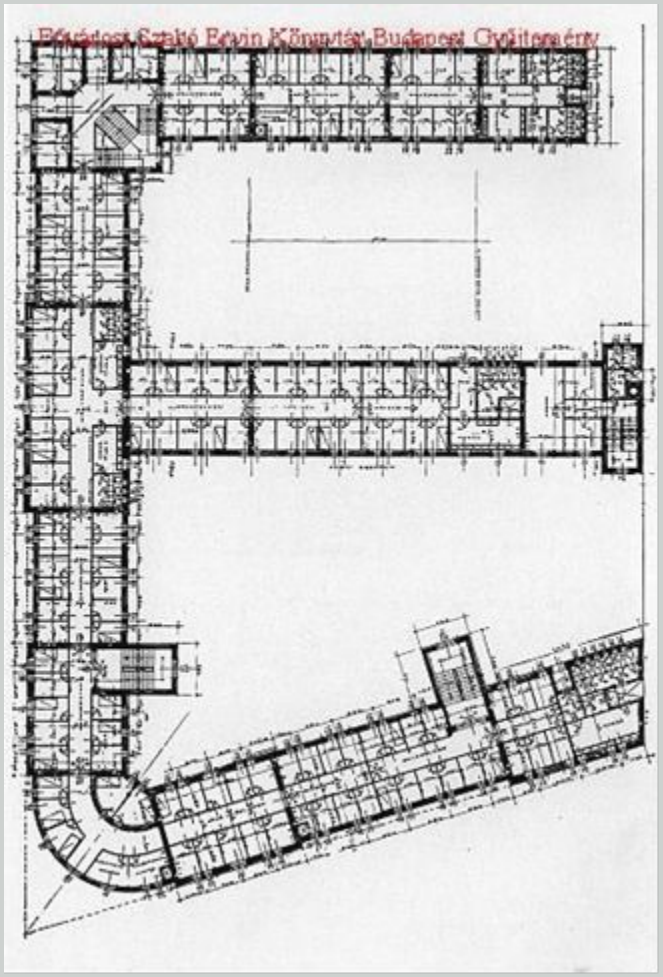
A **lábfürdőteremben** 9 hideg-meleg vízzel ellátott mélyedés van, ezért a lakók nem fizetnek és nem fizetnek a **közös mosdóteremben** való mosakodásért sem, ahol 80 mosdótál áll rendelkezésükre hideg-meleg vízzel, törülközővel.
Az alagsorban találhatóak a **szekrények**, amelyben a lakók különböző tárgyaikat tárolhatják.
Ezen kívül az alagsorban külön helyiség van **mosásra** és **szárításra**.
A lakók rendelkezésére áll továbbá egy **fodrász, cipész** és **szabó**.
A főépületen kivül 58 klozett és 18 vizelde van a föld alatt.

A háló rész hat emeletet foglal le, napközben ezek le vannak zárva. Minden emeleten 4 szárny van.
Középen folyosó vezet, kétoldalt a terem magasságánál alacsonyabb, fából készült falak választják el a megszámozott **hálófülkéket** egymástól. Ezek nagysága átlag **4,13 négyzetméter**. Minden fülkének saját ajtaja és ablaka van, bútorként pedig vaságy, két gyapjú takaró, egy nappali takaró, két lepedő, szék, tükör, fogas és deszka polc szolgál.
Az emeleteken vízvezeték és néhány klozett van éjjeli használatra.
Éjjel a folyosókat megvilágítják és három **éjjeli őr** őrködik az épületben.

A **hálófülke jegyek** ára (1910) éjjelenként 70 fillér (átszámolva), egy hétre 4 K 20 fillér, a nagyobb hálószobákért egy éjjelre 90 fillért, egy hétre 6 K-t kell fizetni.
A megőrzés végett átadott értéktárgyakról letéti jegyeket adnak ki.
A **fürdőszobák használati díja** 10 fillér.

„Ez a rendszer fegyelem és gazdaságosság tekintetében egyaránt kielégitő eredményt mutat.”

A budapesti Népszálló

Sass Lajossal közösen

A Népszálló *Schoditsch Lajos* és *Eberling Béla* építészek tervei alapján készült. A budapesti Népszállót a külföldi tervek alapján valósították meg, de el is tértek ezektől. Az egyik ilyen fontos eltérés az volt, hogy a budapesti Népszállót **„csak" 417 fülkére tervezték**, holott a tanulmányozott külföldi tapasztalatok szerint **minimálisan 500 fülkének kellett volna lennie** ahhoz, hogy a beruházási és működtetési költségek legalább nullszaldósan megtérüljenek.

Eredetileg 96 (8 x 12 db) női fülke létrehozását is tervezték, ezt azonban a megvalósítás során elvetették.
A külföldi Rowton tipusú szállóktól eltértek abban is, hogy **minden emeleten kialakitottak mosdó és WC helyiségeket**, a hálófülkék és a közös termek (ebédlő, dohányzó, olvasó, író stb.) **alapterületét és magasságát is nagyobbra tervezték**.

Ez megdrágitotta az épitést is, s ugyanakkor félő volt, hogy olyan ''kényelmi fokot'' ér el a szálló, hogy azt már a megcélzott ágyrajáró munkásréteg nem is tudja majd igénybe venni, **nekik túl drága lesz**.

Az építkezés 1910. január 5-én kezdődött meg és - a tervmódosítások, egyéb technikai akadályok (pl. sztrájk) miatt - egy évnél hosszabb idő alatt, 1911 őszén fejeződött be.

A beruházás költségei az eredetileg tervezett **685.000 koronát** jócskán (két és félszeresen!) meghaladták, elsősorban az eredeti tervek megváltoztatása, az ehhez kapcsolódó többletköltségek, a munkák megdrágulása miatt.

Végül a Népszálló létesitése - a berendezési költségekkel együtt - **1.537.567 koronába** került.

.

A többletigények és többletköltségek természetesen vitát váltottak ki, de Bárczy mindent megtett, hogy igy is megvalósuljon az elképzelés.

''Schiffer Miksa bizottsági tag: ... a lényeges felemelésnek az indokát az képezi, hogy a fürdőhelyiségeket és a klozetteket nem a souterrainban helyezik el, hanem az egyes emeleteken elosztják és a szobák magassága nem 285 cm, hanem 315 cm lesz. … hogy szebb legyen az épület, magasabbak legyenek a szobák és a fürdők emeletenként legyenek felosztva, az épitési költségeket most már 335.000 K-val felemelték.
... A mi munkásaink keresete lényegesen kisebb, mint az angol munkásoké…
a cél az volt, hogy munkásoknak szánták a népszállókat, de **nem munkások fogják lakni** azokat, mert a munkásoknak nincs annyi pénzük, hogy a költségvetéshez képest kivitendő béreket megfizessék.
... vagy **kevesebb népszálló fog épülni**, mint amennyi kontemplálva volt, vagy az 50 % több költséget a város veszti el, vagy pedig ezt a munkásoktól kell beszedni, szóló más lehetőséget nem lát.
... A legjobb polgári osztályhoz tartozó elemek is eljárnak fürdőbe, ha tehát a munkás lemegy a souterrainba fürdeni, az nem nagy veszteség.
Dr. Bárczy István: ... Nem állanak azok a következtetések amelyeket Schiffer bizottsági tag említett ... Magyarországban eddig még Népszállót nem építtettek, ***nagyon természetes, hogy mikor először foglalkoznak ezzel, a tervezések folyamán derülnek ki a további szükségletek***
... Nagyon kéri a közgyűlést, hogy járuljon hozzá ahhoz, hogy az illetékes bizottság szakértő tagjai által egyhangúlag proponált ezen költség felemelés megszavaztassék és ezen az alapon történhessék az építkezés.
A közgyülés többsége Schiffer Miksa biz. tag inditványának mellőzésével a tanács javaslatát fogadja el."

„Világraszóló reklámpalota” (Munkaügyi Szemle, 1912) –
„A külföldieknek szóló mutatványos bódé” (Népszava, 1921)

1. ábra. Székesfővárosi népszálló. Főhomlokzat az Aréna-út és Angyalföldi-utca sarkáról.

A Népszállót 1912 február 17-én nyitotta meg Dr. Bárczy István polgármester ünnepélyes körülmények között. Az ünnepségen a főváros, a kormány és a nagyközönség is képviseltette magát.

"A Népszállók intézményével a főváros azt az elsőrangú szociális célt kívánja szolgálni, hogy ***a lakászsúfoltság, lakásnyomorultság minden erkölcsi és anyagi veszedelmének kitett nőtlen férfi lakosságot olcsó, egészséges otthonhoz juttassa****, ahol nem csak testi, de lelki, kulturális szükségletei is kielégíttetnek...*

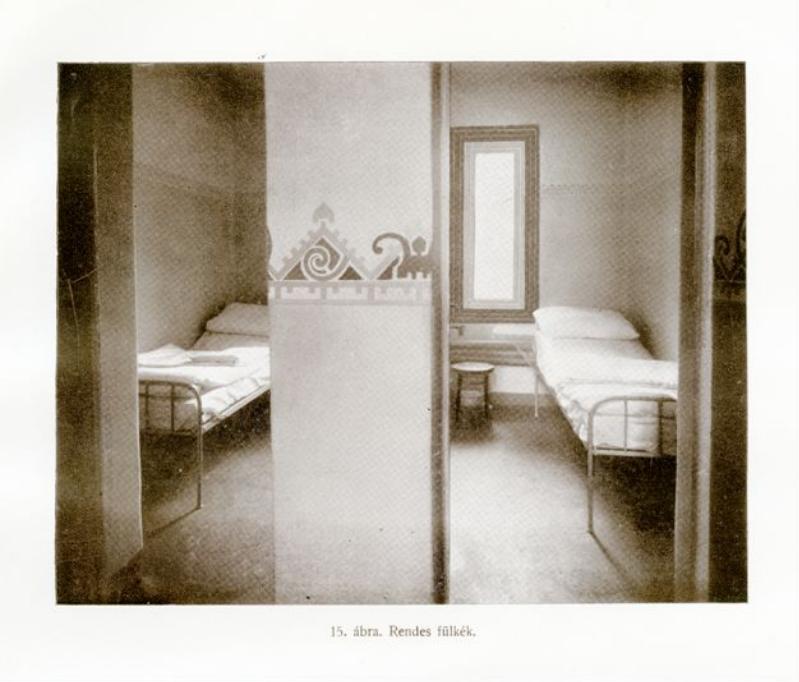
Az a kétségtelen siker, amely a hasonló természetű intézmények munkáját a külföldön rövid időn belül kísérte, azzal a reménnyel biztat, hogy ez az intézmény a mi különleges lakás és életviszonyainkhoz alkalmaztatván nálunk is csakhamar gyökeret fog verni, amely esetben ***rövid időn belül létesítendő újabb Népszállók sorozata fogja felvenni a nem kilátástalan harcot a Főváros nyomasztó lakásnyomora ellen ...***

Talán kihívja a kritikát a helységek méreteinek és berendezéseinek a Népszálló fogalmához képest túlságosan előkelő és fényűző volta ... azt a célt szolgálják, hogy meleggé és otthonossá tegyék a szállót, amely így jobban megfelel hivatásának és így inkább igazi otthon a legszegényebb emberek számára, mintha rideg kaszárnyaszerű lenne a berendezés ...

Abban a hitben, hogy ez az intézmény szép hivatásának megfog felelni, megköszönve az egybegyűlt közönség szíves megjelenését, a Népszállót megnyitja és átadja a közhasználatnak."

A Népszálló a korabeli leirás szerint

A Népszállóban a rendes hálófülkék száma 396 és 42 olyan szoba is van, amely nagyobb kényelmet biztosít, magasabb térítés ellenében.

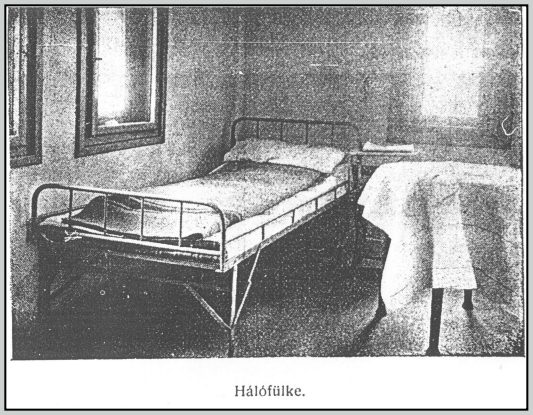

15. ábra. Rendes fülkék.

A három emelet elrendezését és szerkezetét tekintve megegyezik: minden emelet folyosószárnyakra, a szárnyak emeletenként 12 hálóteremre oszlanak.
A hálófülkék magassága 3 méter, az egyes fülkék átlagos hossza 2,53 m, szélessége 1,75-1,8 m.
Egy-egy fülkére 18-19 köbméter légtér jut.
Az egyes fülkék mérete nagyobb mint a hasonló külföldi szállókban.

A termek közepén húzódó 1,8 m széles folyosókról jobbra-balra mindegyik fülkébe külön ajtó nyílik. Minden fülkének ablaka van, emellett éjszakára villany világítás is biztosított.

A **fülkék berendezése** a következő: vaságy, 2 lepedő és takaró, egy szék alul polccal, ruhafogas.

Hálófülke.

Azok részére **akik nagyobb kényelmet igényelnek 44 külön hálófülke készült**.

Ezek a szobák tágasabbak, kényelmesebbek (mosdó, asztal, tükör, külön villanyvilágítás). Ezen szobában lakók, ha éjjel dolgoznak, délután 2 óráig maradhatnak szobájukban.

Az alagsorban nyertek elhelyezést a lakók kényelmére és testápolására berendezett mellékhelyiségek: **csomagraktár, szekrénytár** ruhás szekrényekkel (saját kulcsokkal), **öltözködő, ruha-** és **cipőtisztító**, a **borbély**, **szabó, cipész** és **mosómester** műhelye.
Ugyanitt találhatóak, de nagyobb helyet foglalnak el a mosdó- és fürdőhelyiségek, valamint a **mosóhelyiség** és **fertőtlenítő**: mosdóhelyiség, **láb-** és **zuhanyfürdők** hideg-meleg vízzel (12-12 db), **kádfürdők** (8 db, alapterülete egyenként 8,8 négyzetméter), **mosókonyha, vasaló**- és **fertőtlenítő helyiség.**

17. ábra. Külön hálószoba.

18. ábra. Láb- és zuhanyfürdők.

11. ábra. Bejáró ruhatárral.

12. ábra. Pénztár és iroda.

A főbejáraton át az előcsarnokba jutunk. Az előcsarnokból nyílnak a főbb hivatali helyiségek. Itt a vendégnek nem szabad tartózkodni.

Jobbra van a **jegykiadó**, ahonnan egy **tanácskozó** és **iroda helyiség** következik, majd a **gondnok irodája** és **lakása**, amely e helyiségekkel közvetlen kapcsolatban van.

2. Földszinti folyosó, jegyváltás.

A folyosóról nyílik még két szoba az ügyelők számára. A főbejárattól balra van az **értekező szoba**, ahol a lakók látogatóikkal beszélgethetnek. Itt a folyosó végén szintén van két **ügyelői szoba.**

Az előcsarnokból egy lépcsőn az **ebédlőbe** érünk, amelyből a többi nappali közös helyiség nyílik.

Hajléktalanok menhelye az Aréna úton
1934
Magyar Film Iroda felvétele
Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár

Az ebédlő három hajóra osztott 360 fő számára berendezett terem, melynek területe 420 négyzetméter, magassága 6 méter.

Az éttermet és előcsarnokot falfestmények díszítik, melyek a magyar nép életének egyes jellegzetességeit ábrázolják.

Az ebédlőhöz tartozik **konyha** és **mosogató**. Ennek révén ebédet tudnak biztosítani a nem szállón lakók részére is.

Az ebédlő jobb oldali részéből nyílik a **dohányzók társalgója**, a **nem dohányzók társalgója** és a **könyvtár** is.
A nem dohányzók társalgójában és olvasótermében napi és hetilapokat olvashatnak, a könyvtár pedig 1500 kötetes.
Az ebédlő bal oldali részéből nyílik az **írószoba**, ahol ki-ki leveleit megirhatja.

13. ábra. Irószoba.

14. ábra. Konyha.

Szolgáltatások, árak, házirend

- A házirend szerint a Népszállóba minden **14 évesnél idősebb férfit** felvesznek, kivéve ha keresete a 2000 koronát meghaladja, vagy részeg, fertőző beteg.
- A jegypénztár reggel 1/2 7-től 23 óráig van nyitva, ezután már nem lehet jegyet venni. A pénztárossal közölni kell a személyes adatokat, melyek helyességét kérésre iratokkal is igazolnia kell. Ha valaki előző éjjel lakott a szállón, fülkéjét kérelmére este 7 óráig tartják fenn.
- A lakók kötelesek az alkalmazottakkal udvariasan viselkedni, a rendre és tűzbiztonságra vonatkozó szabályokat betartani, kár esetén kártérítési kötelezettségük van.
- A Népszállóban a rendes fülkék ára egy éjszakára **60 fillér**, két éjszakára **1 korona 10 fillér**, egy hétre **3 korona 10 fillér**. A heti bérlők **hetenként egyszer ingyen fürödhetnek**. A külön fülkék ára a tartózkodás idejétől függően 80 fillér, 1 korona 40 fillér és 4 korona 80 fillér.
- Az ebédlőben a Főváros kezelésében lévő kantin **megszabott árak mellett szolgáltat ételt és italt**. A 14 napon keresztül változó napi ételek ára 60 fillér, a vasárnapi ebédé 70 fillér. Az ebédlőt nem csak a szállólakók vehetik igénybe. Szeszes italokat nem árusítanak. A lakók maguk is elkészíthetik az ebédet, a már említett helyiségekben.
- A **lábfürdőért 4 fillért**, a **zuhanyfürdőért 10 fillért**, **kádfürdőért 20 fillért** kell fizetni. A **fodrász, szabó, cipész és mosoda** szintén meghatározott árakon dolgoznak.
- Ingóságaik elhelyezésére a **szekrénybérlet 40 fillér**, amely az itt tartózkodás egész idejére vonatkozik. A **kulcsért további egy korona letétet** kell letenni, melyet a kulcs visszaadásakor a lakó visszakap.
- Ha valaki 11 óra után érkezik a Népszállóba **10 fillér kapupénzt** köteles fizetni, ez alól mentesül, aki munkája miatt érkezik később.
- A Népszállót vasárnap du. 15-17 óra között bárki megtekintheti.
- A Népszállót megbízott **gondnok** vezeti, aki a tanácsi szociálpolitikai és közművelődési ügyosztálynak van alárendelve.
- A Népszálló kezelésének ellenőrzésére külön tanácsi felügyelő bizottság jött létre a polgármester elnökletével.
- Esetleges panaszokat a **Népszálló vezetőjéhez** lehet beadni, a vezető határozata ellen a szociálpolitikai ügyosztálynál lehet fellebbezni.

„Az eddig létesített egyetlen szálló szociális és népnevelési szempontokból teljesen megfelel a hozzáfűzött várakozásoknak...”

A szálló már a megnyitást követő **harmadik héten teljesen megtelt**, ami külföldön is leghamarabb csak egy év múlva következett be.

A lakók a heti bérleteket részesítették előnyben, egy-két hónap múlva a lakók 75 %-a már heti bérletet váltott.

A vendégek **60 %-a munkás** - ezen belül a "szervezett munkások" aránya 35 % - többi 40 %-uk kereskedelmi alkalmazott, magán- és közhivatalnok, vagy diák.

Az ebédet naponta csak átlagosan 30 szállólakó veszi igénybe, de étkeznek itt külső vendégek is, akik egyébként menhelyeken, ágybérleteken laknak.

Az 1912. és 1913. évek jelentéseiben - *Dr. Wildner Ödön* tanácsnok, XIV. szociálpolitikai és közjótékonysági ügyosztály - megállapítják, hogy ugyan nagy a kereslet a Népszálló iránt, ezért folytatni kellene a népszállók építését, viszont kevésbé díszesen és több férőhellyel, mert gondok vannak a költségekkel (**még nullszaldósan sem térül meg a beruházás**, holott ez akkor még általános követelmény lett volna).

Egy meg nem valósult álom mementója

"Minthogy a termelési költségek viszonylagos magassága főkép onnét ered, hogy a szállót túlkevés fülkére rendezték be, ***a szállónak már elhatározott kibővítésével 800 fülkére: az első fővárosi népszálló a gazdaságosság követelményeinek is teljesen meg fog felelni****.„* (Dr.Ferenczi Imre: A Népszálló. Munkásügyi Szemle, 1912.)

"*Az óriási kereslet következtében, mely a Népszállók iránt megnyilvánul, szükségét érezzük felhívni a Tekintetes Tanács és Közgyűlés figyelmét* ***az 1909 évi lakásügyi programba felvett kerületi Népszállók megépítésének időszerű voltára****. Már az eddigi tapasztalatok alapján is megállapíthatjuk, hogy* ***az eddig létesített egyetlen szálló, szociális és népnevelési szempontokból teljesen megfelel, a hozzáfűzött várakozásoknak****, s a közönsége jogos igényeinek*.„ (A tanácsi XIII. és XIV.ügyosztályok első jelentése a lakásépitési akció eddigi eredményeiről. Budapest, 1913.

"*A VI. ker. Népszálló* ***első kísérletként létesült*** *és létesítésekor nem tudtuk még pontosan, hogy az intézmény mennyire fog beválni. Ennélfogva kevés fülkét építettünk, másfelől, hogy a szálló nagyobb vonzerőt gyakoroljon és egyben mintául is szolgáljon, díszesebb kivitelben készült... egyfelől a VI. ker. Népszálló tervbe vett kibővítésével a bevételeit szaporítsuk, másfelől* ***a Főváros többi kerületeiben építendő egyszerű kivitelű Népszállók bevételi többletével pótolhatnók a VI. ker. Népszálló amortizációnális hiányát****. Továbbá amennyiben szükséges lesz, ha a gazdasági viszonyok megjavulnak* ***a fülkék árának felemelése*** *iránt is javaslatot fogunk tenni." (A* tanácsi XIII. és XIV.ügyosztályok első jelentése a lakásépitési akció eddigi eredményeiről. Budapest, 1913.

A „világraszóló reklámpalota”

Zsolnay kút

Zsolnay léghűtő szökőkút

100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

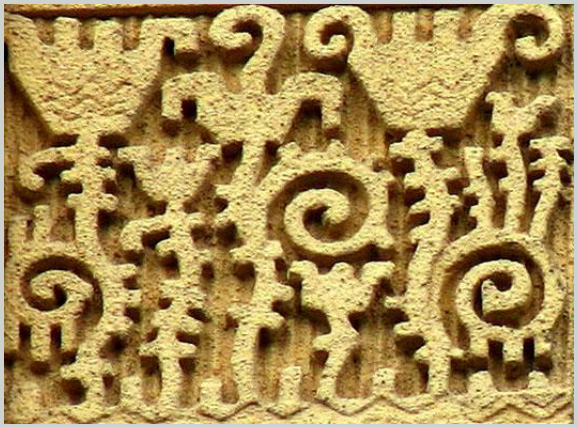

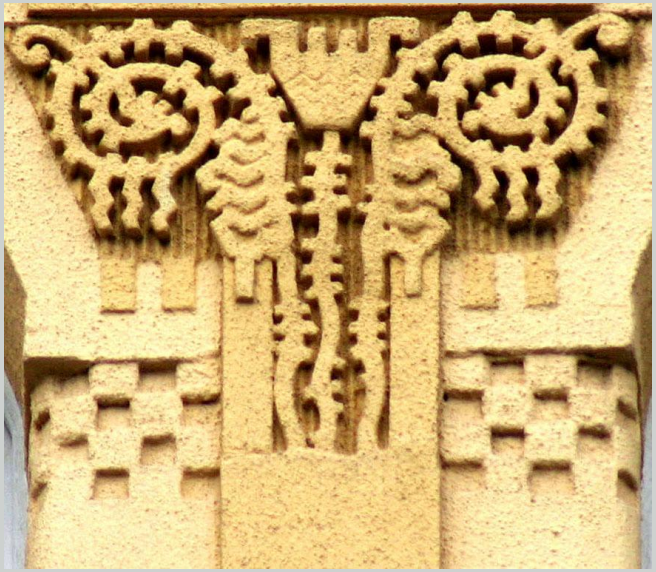

Budapest

2010. december 17.

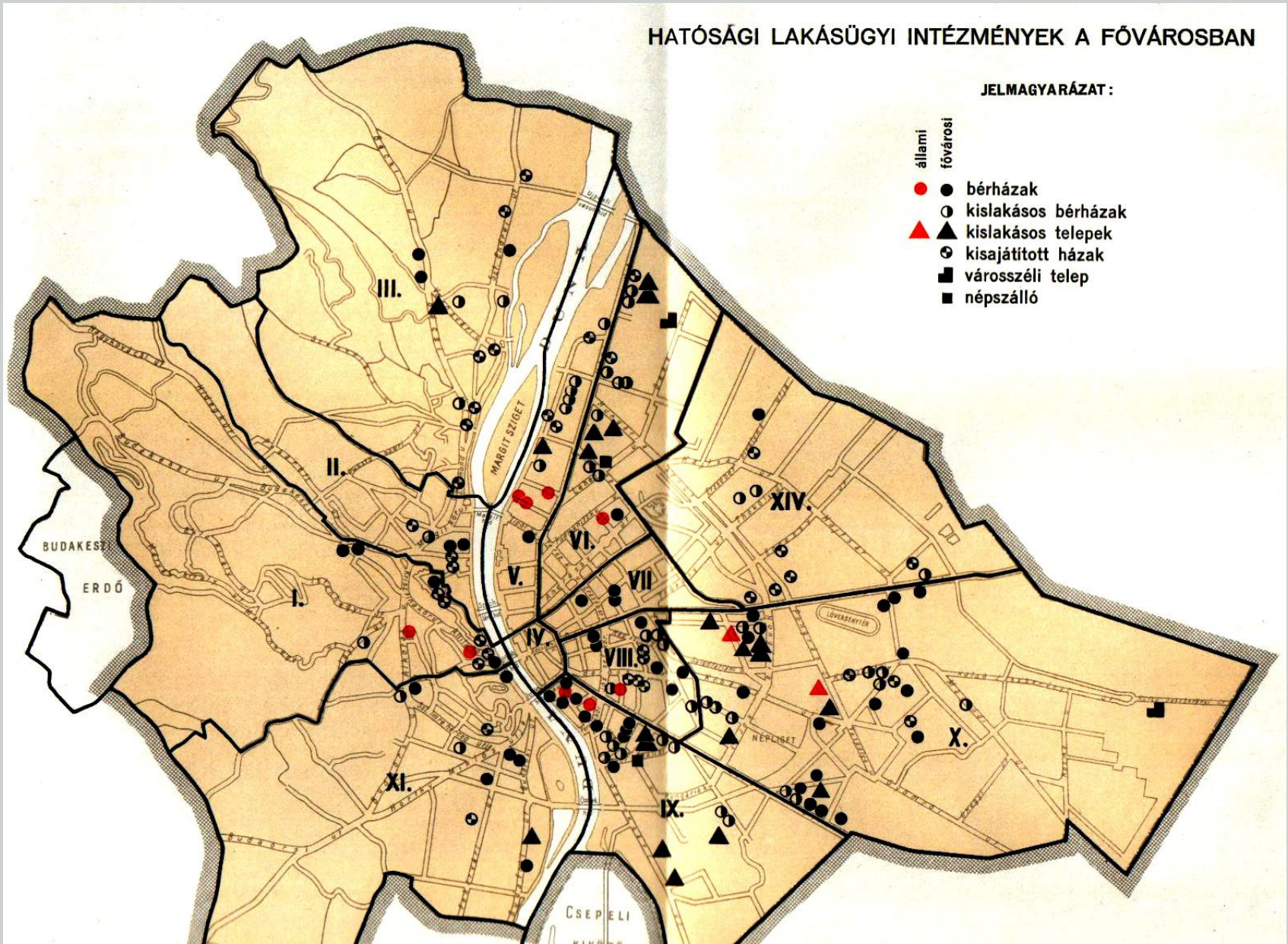
100 éves a Népszálló
100 év hajléktalanügyi, szociális és lakásügyi kezdeményezései Budapesten

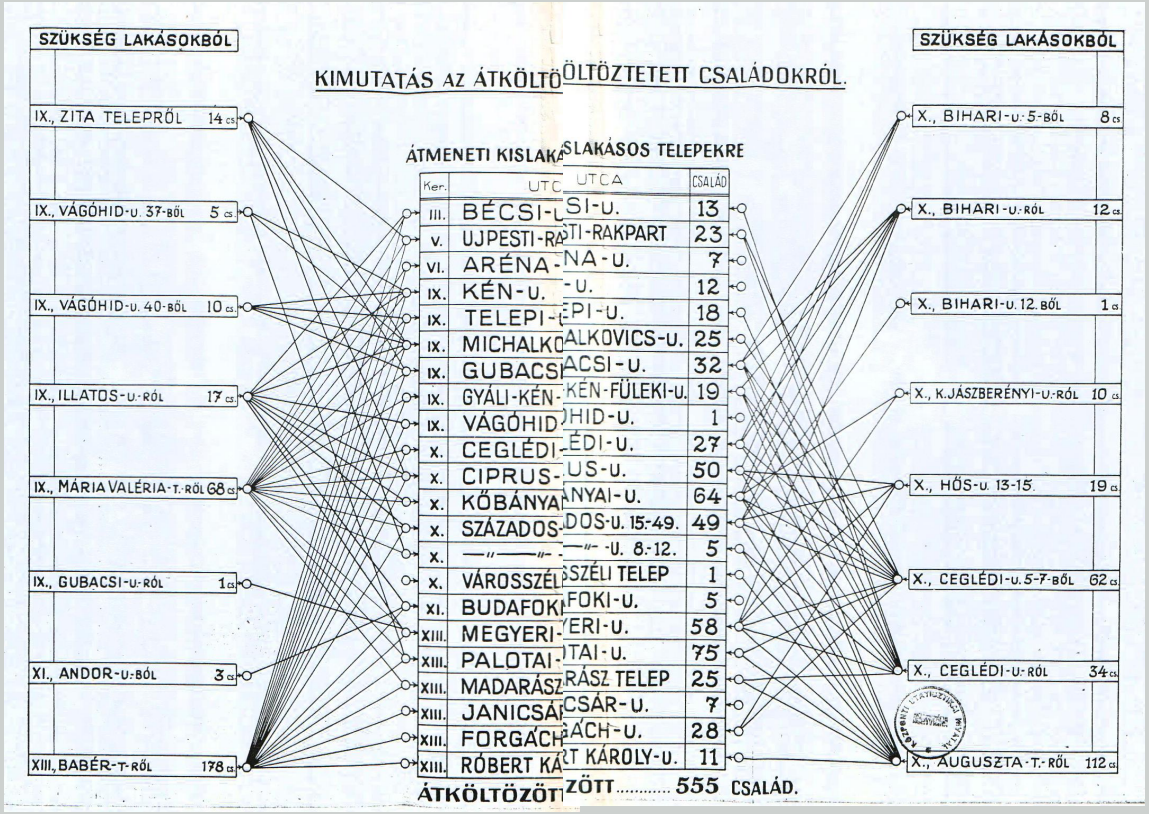
1908	megjelenik a Nyugat c. irodalmi lap (Osvát Ernő)
1908	megalakul a Galilei Kör („a fővárosi szabadgondolkodó, szociális és progressziv érzésű főiskolai hallagtók egyesülete”)
1909	megindul az elektromos közvilágitás (a Rákóczi út Erzsébet krt és Károly krt közötti részén)
1909	megnyilik a Parisiana mulató (ma Új Szinház, Lajta Béla Paulay Ede u.)
1909	az FKT József főhercegtől megveszi a Margitszigetet
1909	megalakul a „Nyolcak” képzőművészeti csoportja
1909	létrehozzák a Százados úti Budapest Székefővárosi Községi Kenyérgyárat
1910	a főváros megveszi a Gázművet
1910	elkészül az Anker köz (Anker Élet- és Járadékosbiztositó Rt (Alpár Ignác)
1910	elkészül a János-hegyi „erzsébet-kilátó” (Schulek Frigyes)
1910	megjelenik Az Est, népszerű napilap
1911	megnyilik a Park Szanatórim (Dózsa Gy. út 82/b.)
1911	megnyilik a Népopera (Városi Szinház, Magyar Művelődés Háza, Erkel Szinház)
1911	elkészül a Margit-szigeti viztorony (Zielinski Szilárd)
1911	elkezdik kiadni a Révai Nagy Lexikont (1935-ig tart a kiadás)
1911	létrejön a Budapest Székesfőváros Hirdető Vállalata
1911	megjelenik a Múlt és Jövő zsidó művészeti, társadalmi folyóirat szerk.: Patai József, 1944-ig)
1911	a főváros létrehozza a Budapest Székefővárosi Községi Élelmiszerárusitó Üzemet (IX. Soroksári út 58., melyet 1948-ban Községi Élelmiszerkereskedelmi Rt-vé - KÖZÉRT - alakitanak át)
1911	megnyilik a Párisi Nagy Áruház (a Terézvárosi Casino helyén, Andrássy út)

1911	megnyilik a Párisi Nagy Áruház (a Terézvárosi Casino helyén, Andrássy út)
1912	megnyilik az új Állatkert (Kós Károly Zrumeczky Dezső)
1912	elkészül a Cserkesz u-i zsinagóga (Kőbánya)
1912	elkészül az Agrárbank épülete (Nádor u.16., Körössy Albert)
1912	Ernst Lajos létrehozza múzeumát
1912	Marta Magyar Automobil Rt 200 gépkocsival elinditja az első fővárosi taxi vállalkozást
1912	Bárczy kezdeményezésére létrejön (az FPI elődjeként) a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium
1912	a főváros átveszi a Cséry-féle Szemétfuvarozási és Feldolgozó Gyár Rt-t
1912	megnyitják a Britannia Szállót (VI. Teréz krt. 97., ma Béke Radison Hotel)
1912-1914	első városi áramfejlesztő telep épitése (Lágymányoson)
1913	elkészül a Széchényi Gyógyfürdő épülete (Czigler - Dvorzsák)
1913	elkészül a Párizsi Udvar (Petőfi S.u./Ferenciek tere)
1913	elkészül a Kazinczy u. ortodox zsinagóga (Löffner testvérek)
1913	elkészül a Fasori református templom (Árkay Aladár)
1913	elkészül a Belvárosi Takarékpénztár épülete (Ferenciek tere 5., Schmahl Henrik)
1913	elkészül a Magyar Általános Hitelbank Rt épülete (József nádor tér 3. ma PM, Alpár Ignác)
1913	elkészül a Cseh-Magyar Iparbank épülete (Nádor u.6. Málnai-Haász)
1913	Országos Stefánia Szövetség alakul (anya- és csecsenővédelem, Bárczy kezdeményezésére)
1913	elkészül a Fertőtlenitő Intézet Váci úti épülete

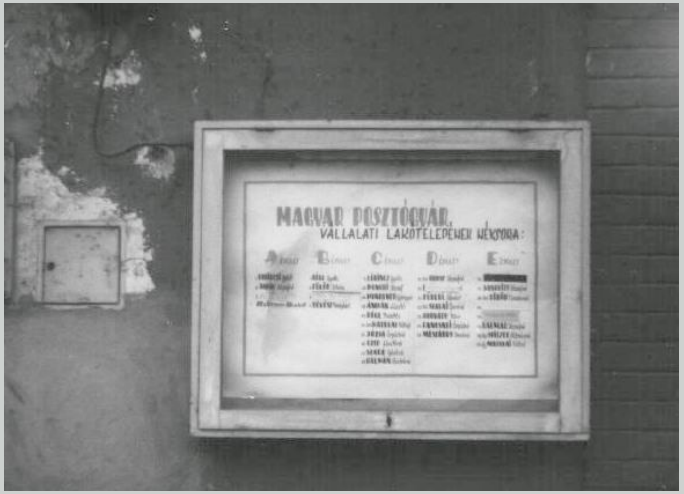
2. Gyáli úti lakótelep, 1910 körül

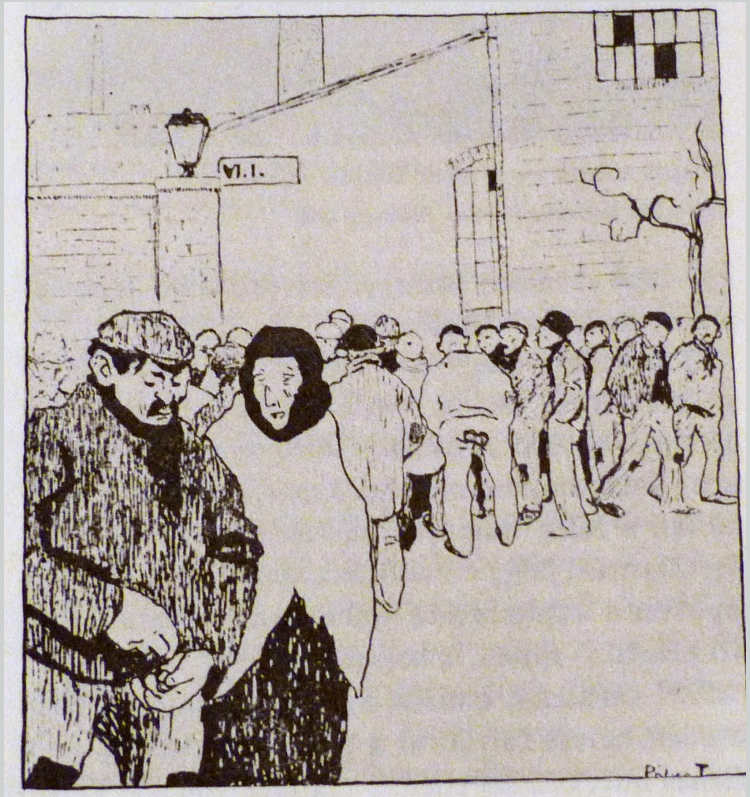

HATÓSÁGI LAKÁSÜGYI INTÉZMÉNYEK A FŐVÁROSBAN
JELMAGYARÁZAT:
állami
fővárosi
bérházak
kislakásos bérházak
kislakásos telepek
kisajátított házak
városszéli telep
népszálló
III.
II.
I.
V.
VI.
VII
IV.
VIII.
XIV.
X.
XI.
IX.
MARGIT SZIGET
BUDAKESI
ERDŐ
NÉPLIGET
CSEPELI

KIMUTATÁS AZ ÁTKÖLTÖ ÖLTÖZTETETT CSALÁDOKRÓL.
SZÜKSÉG LAKÁSOKBÓL
IX., ZITA TELEPRŐL 14 cs.
IX., VÁGÓHID-U. 37-BŐL 5 cs.
IX., VÁGÓHID-U. 40-BŐL 10 cs.
IX., ILLATOS-U.-RÓL 17 cs.
IX., MÁRIA VALÉRIA-T.-RŐL 68 cs.
IX., GUBACSI-U.-RÓL 1 cs.
XI., ANDOR-U.-BÓL 3 cs.
XIII., BABÉR-T.-RŐL 178 cs.
ÁTMENETI KISLAKÁSOS TELEPEKRE
Ker. UTCA CSALÁD
III. BÉCSI-U. 13
V. UJPESTI-RAKPART 23
VI. ARÉNA-U. 7
IX. KÉN-U. 12
IX. TELEPI-U. 18
IX. MICHALKOVICS-U. 25
IX. GUBACSI-U. 32
IX. GYÁLI-KÉN-FÜLEKI-U. 19
IX. VÁGÓHID-U. 1
X. CEGLÉDI-U. 27
X. CIPRUS-U. 50
X. KŐBÁNYAI-U. 64
X. SZÁZADOS-U. 15-49. 49
X. —"— -U. 8.-12. 5
X. VÁROSSZÉLI TELEP 1
XI. BUDAFOKI-U. 5
XIII. MEGYERI-U. 58
XIII. PALOTAI-U. 75
XIII. MADARÁSZ TELEP 25
XIII. JANICSÁR-U. 7
XIII. FORGÁCH-U. 28
XIII. RÓBERT KÁROLY-U. 11
ÁTKÖLTÖZÖTT..... 555 CSALÁD.
SZÜKSÉG LAKÁSOKBÓL
X., BIHARI-U. 5-BŐL 8 cs.
X., BIHARI-U.-RÓL 12 cs.
X., BIHARI-U. 12. BŐL 1 cs.
X., K.JÁSZBERÉNYI-U.-RÓL 10 cs.
X., HŐS-U. 13-15. 19 cs.
X., CEGLÉDI-U. 5-7-BŐL 62 cs.
X., CEGLÉDI-U.-RÓL 34 cs.
X., AUGUSZTA-T.-RŐL 112 cs.

1912-1978 KÖZÖTT ITT ÁLLT A
„TRIPOLISZ"
ANGYALFÖLD EGYIK VÁROSRÉSZE
MÚLTUNK KESERVE ÉS FÉNYE
EMLÉKÉT ŐRIZZÜK.
BUDAPEST FŐVÁROS
XIII. KERÜLET ÖNKORMÁNYZATA
2004.

MAGYAR POSZTÓGYÁR,
VÁLLALATI LAKÓTELEPEINEK HÁZSZÁMA:

Együnk-e vagy fűtsünk...?
Pólya Tibor rajza. Fidibusz, 1907

Utcai melegedő rostélyok
Fénykép. Vasárnapi Újság, 1906